

กรมควบคุมโรค
Department of Disease Control

แนวทาง การจัดบริการ หน่วยบริการ สุขภาพผู้เดินทาง

DDC 67001

แนวทางการจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ได้ผ่านการตรวจประเมิน และรับรอง
มาตรฐานผลิตภัณฑ์ เพื่อการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพ กรมควบคุมโรค
ณ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2566

กรมควบคุมโรค
Department of Disease Control

แนวทางการจัดบริการ หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง

Working group on the development of guidelines for organizing travelers' health service units.
Guidelines for organizing travelers' health service units. Nonthaburi: Division of communicable diseases; 2023.

คำนำ

ในยุคที่การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศสะดวก รวดเร็ว การเตรียมความพร้อมให้ผู้เดินทางรับรู้ความเสี่ยงจากโรคและภัยสุขภาพ ให้คำแนะนำป้องกันก่อนเดินทาง ระหว่างการเดินทาง และดูแลรักษาหลังจากเดินทางกลับ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการลดผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสุขภาพและความปลอดภัยของผู้เดินทาง การขับเคลื่อนให้ประเทศไทยมีการจัดตั้งหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางที่มีการจัดการที่ดี มีประสิทธิภาพ และกลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าถึงได้ง่าย เป็นนโยบายหนึ่งที่จะช่วยลดความเสี่ยงจากโรคและภัยสุขภาพ การเจ็บป่วย บาดเจ็บ หรือเสียชีวิตจากการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทย

กรมควบคุมโรค ในฐานะผู้รับผิดชอบด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ในกลุ่มผู้เดินทาง ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นถึงความสำคัญของการจัดบริการสุขภาพผู้เดินทาง จึงได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อร่วมกันพัฒนาแนวทางการจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นกรอบในการจัดบริการสุขภาพผู้เดินทางให้กับหน่วยบริการสาธารณสุขระดับต่างๆ สามารถจัดตั้งและให้บริการได้เหมาะสมกับศักยภาพและบริบทของหน่วยงาน โดยมีองค์ประกอบการจัดบริการที่สำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ (1) การบริหารจัดการ (2) กระบวนการ (3) บุคลากร (4) อาคารสถานที่ (5) เครื่องมือ เครื่องใช้ ยา เวชภัณฑ์ และเอกสารทางการแพทย์ และ (6) ระบบ เทคโนโลยี และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวได้รับการพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรม กฎระเบียบ แนวปฏิบัติ รวมถึงตัวอย่างการจัดบริการจากหน่วยงานที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว คณะทำงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าแนวทางการจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง จะเป็นเครื่องมือให้หน่วยงานสามารถจัดบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความเชื่อมั่นในการเดินทางท่องเที่ยวที่ปลอดภัยให้กับผู้เดินทาง รวมถึงเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย ให้เดินหน้าต่อไปในฐานะกลไกหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

คณะทำงาน

25 กันยายน 2566

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ

- 1.1 สถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ และในประเทศไทย 2
- 1.2 ปัญหาสุขภาพของคนไทยจากการเดินทางท่องเที่ยว และความเสี่ยงจากการเดินทาง 5
- 1.3 นโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพผู้เดินทางของประเทศต่างๆ 7

บทที่ 2 หลักการจัดบริการสุขภาพผู้เดินทาง

- 2.1 คำจำกัดความ 16
- 2.2 ความจำเป็นในการจัดบริการสุขภาพผู้เดินทาง 16
- 2.3 กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ 17
- 2.4 งานบริการสุขภาพผู้เดินทาง 17
- 2.5 ตัวอย่างการจัดบริการสุขภาพผู้เดินทางของต่างประเทศ 21

บทที่ 3 แนวทางการจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางของประเทศไทย

- 3.1 การจัดบริการสุขภาพผู้เดินทาง 26
- 3.2 ตัวอย่างกรณีศึกษาการดำเนินงานคลินิกเวชศาสตร์การเดินทาง
และท่องเที่ยวของประเทศไทย 40

บทที่ 4 บทบาทและภารกิจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานบริการสุขภาพผู้เดินทางในประเทศไทย

- 4.1 หน่วยงานภาคสาธารณสุข 54
- 4.2 เครือข่ายภาคการท่องเที่ยว 58

ภาคผนวก

1	กฎกระทรวงกำหนดลักษณะของสถานพยาบาล และลักษณะการให้บริการ ของสถานพยาบาล พ.ศ. 2558	64
2	ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดลักษณะของสถานพยาบาลและมาตรฐาน ซึ่งได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ในบังคับตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล	64
3	ข้อบังคับคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การขึ้นทะเบียนเป็นหน่วยบริการและเครือข่ายหน่วยบริการ พ.ศ. 2558	64
4	ตัวอย่างยา วัคซีน และเวชภัณฑ์ต่างๆ ที่อาจใช้ในการให้บริการคลินิกเวชศาสตร์ การเดินทาง	65
5	ความรู้และทักษะด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว	66
6	กฎกระทรวงกำหนดชนิดและจำนวนเครื่องมือ เครื่องใช้ ยาและเวชภัณฑ์ หรือยานพาหนะ ที่จำเป็นประจำสถานพยาบาล พ.ศ. 2558	67
7	ตัวอย่างเอกสารทางการแพทย์	67
8	กฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 (2005)	67
9	ประกาศกรมควบคุมโรค เรื่อง อัตราค่าบำรุงการตรวจวิเคราะห์และการให้บริการ ด้านการป้องกันและควบคุมโรค	67
10	มาตรฐานการดำเนินงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ปีงบประมาณ 2566	67
11	ตำราวัคซีนและการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ปี 2562	68
12	รายชื่อหน่วยงานให้คำปรึกษา	68
13	รายชื่อหน่วยบริการ และรายการวัคซีนที่มีให้บริการแก่ผู้เดินทาง	68
14	คำสั่งกรมควบคุมโรค ที่ 1376/2566 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาแนวทาง การจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2566	68
15	แบบประเมินตนเองตามแนวทางการจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง	68

บทที่

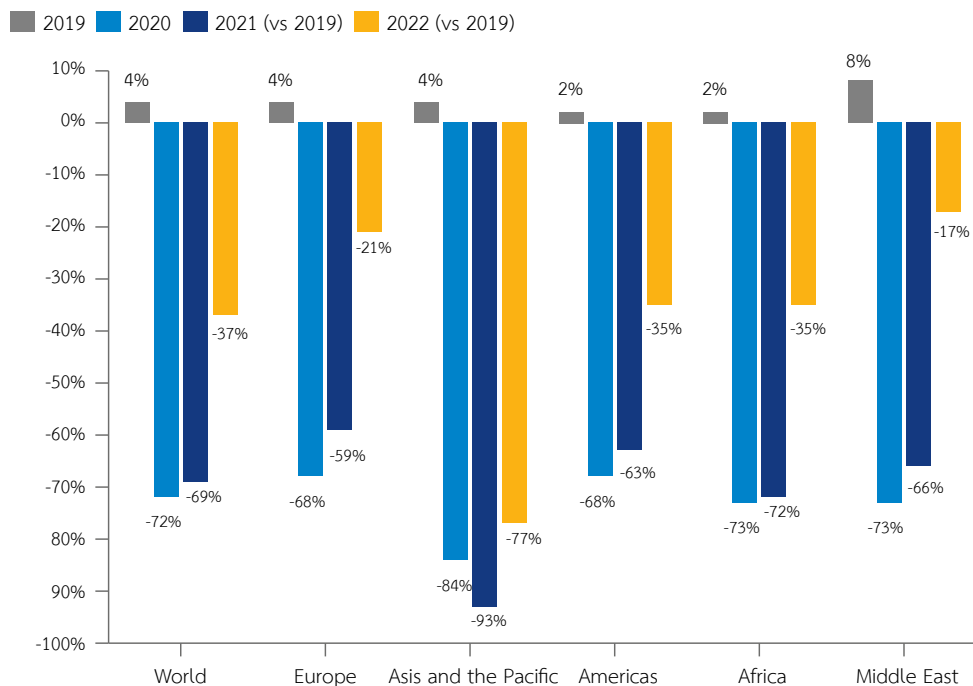
1

บทนำ

สุดริดา แสงยนต์
วาสนี ชลิตราพงศ์

1.1 สถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ และในประเทศไทย

ตั้งแต่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 เมื่อปลายปี 2562 จำนวนการเดินทางท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศลดลงเป็นอย่างมากตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคและความเข้มข้นของมาตรการป้องกันควบคุมโรคที่ประเทศปลายทางกำหนด อย่างไรก็ตามหลังจากที่ประเทศต่าง ๆ เริ่มผ่อนคลายมาตรการการเดินทางระหว่างประเทศ ประกอบกับประชาชนได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคโควิด 19 อย่างทั่วถึงมากขึ้น ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวเริ่มกลับมาสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงมีสัดส่วนน้อยกว่าปี 2562 ซึ่งเป็นช่วงก่อนเกิดการระบาดของโรคโควิด 19 จากข้อมูลขององค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO) พบว่า ในปี 2565 มีนักท่องเที่ยวมากกว่า 900 ล้านคนที่เดินทางไปต่างประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าเมื่อเทียบกับปี 2564 หรือคิดเป็นร้อยละ 63 ของจำนวนนักท่องเที่ยวในปี 2562

ภาพที่ 1.1 นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั่วโลก และระดับภูมิภาค ระหว่างปี 2019 - 2022

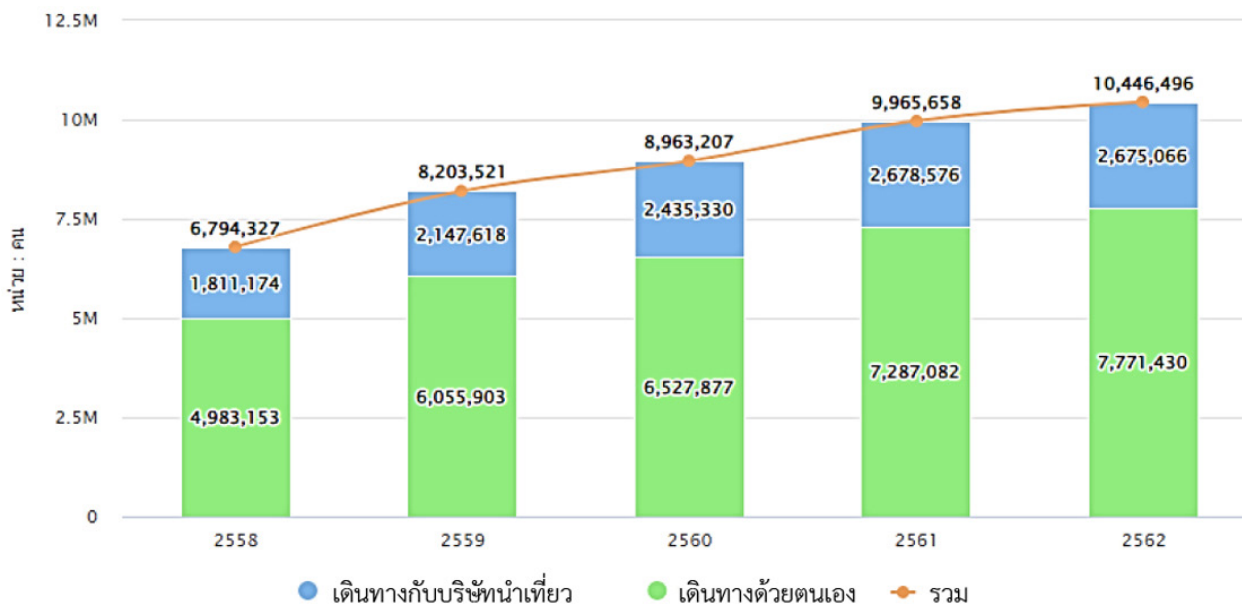
จากภาพที่ 1.1 พบว่า ทุกภูมิภาคทั่วโลกมีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับช่วงก่อนเกิดการระบาดในปี 2562 โดยเฉพาะภูมิภาคตะวันออกกลางมีการเติบโตสัมพัทธ์สูงสุด จำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศสูงถึงร้อยละ 83 เนื่องจากการจัดงานใหญ่ในหลายประเทศ เช่น World Expo 2020 ที่ประเทศคูไบ การแข่งขันฟุตบอลโลก 2022 (FIFA World Cup Qatar 2022) ที่ประเทศกาตาร์ และการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย รองลงมา คือ ยุโรป ในปี 2565 มีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศสูงถึง 585 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 80 สำหรับแอฟริกาและอเมริกามีการฟื้นตัวประมาณร้อยละ 65 ขณะที่

เอเชียแปซิฟิกมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 23 เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเดินทาง ซึ่งมาตรการด้านการป้องกันควบคุมโรคโควิด 19 เพิ่งถูกยกเลิกในช่วงไม่กี่เดือนที่ผ่านมา องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ คาดการณ์ว่า ในปี 2566 จำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ อาจสูงถึงร้อยละ 80 - 95 ของช่วงก่อนเกิดการระบาด ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่อาจส่งผลให้นักท่องเที่ยวลดการใช้จ่าย พำนักระยะเวลาสั้นลง และเดินทางใกล้บ้านมากขึ้น รวมถึงความไม่แน่นอนของสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างรัสเซียและยูเครนที่มีอิทธิพลกับการเดินทาง นอกจากนี้เมื่อเดือนมกราคม 2566 มีการผ่อนคลยมาตรการป้องกันโรคโควิด 19 ในประเทศจีนซึ่งเป็นตลาดขาออกที่ใหญ่ที่สุดในโลกเมื่อปี 2562 ถือเป็นก้าวสำคัญในการฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกและทั่วโลก และในขณะเดียวกันการที่เงินดอลลาร์สหรัฐแข็งค่า ได้ส่งผลดีต่อประเทศปลายทางต่าง ๆ โดยเฉพาะภูมิภาคยุโรป ยังคงได้รับความนิยมในการเดินทาง ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากค่าเงินยูโรที่อ่อนค่าลง เมื่อเทียบกับเงินดอลลาร์สหรัฐ⁽¹⁾

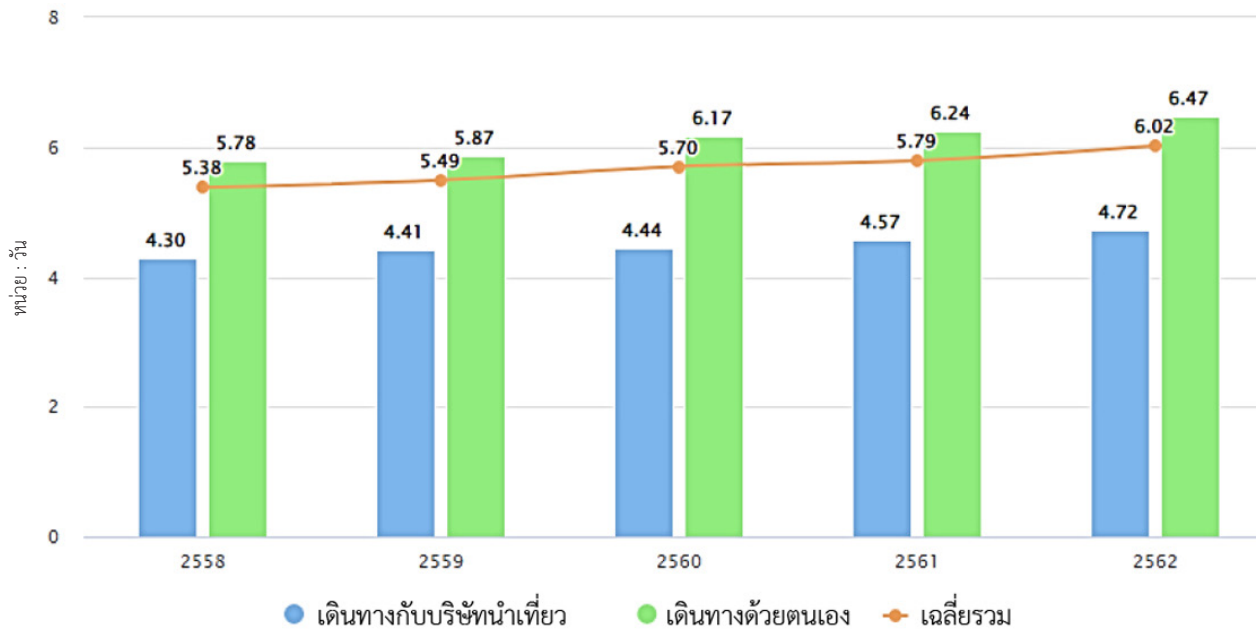
สำหรับสถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทย ข้อมูลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปี 2565 มีจำนวนผู้เยี่ยมชม (visitors) ทั้งหมด 224,841,768 คน เปลี่ยนแปลงจาก ปี 2564 (73,036,570 คน) แบ่งเป็นชาวไทย 202,972,521 คน และชาวต่างชาติ 21,869,247 คน โดย 10 อันดับแรก ได้แก่ มาเลเซีย (1,948,549 คน) อินเดีย (997,913 คน) สิงคโปร์ (614,627 คน) เกาหลี (538,766 คน) ลาว (502,124 คน) เวียดนาม (468,393 คน) สหรัฐอเมริกา (453,678 คน) สหราชอาณาจักร (444,432 คน) รัสเซีย (435,008 คน) และกัมพูชา (379,665 คน) จังหวัดที่มีผู้เยี่ยมชมชาวไทยมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (28,793,993 คน) ชลบุรี (12,827,913 คน) กาญจนบุรี (11,453,168 คน) ประจวบคีรีขันธ์ (9,597,432 คน) เพชรบุรี (8,939,653 คน) เชียงใหม่ (7,676,894 คน) พระนครศรีอยุธยา (7,600,276 คน) นครราชสีมา (6,056,308 คน) เชียงราย (4,772,759 คน) และฉะเชิงเทรา (4,615,243 คน) และจังหวัดที่มีผู้เยี่ยมชมชาวต่างชาติมากที่สุด 10 อันดับแรก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (9,832,457 คน) ภูเก็ต (3,320,217 คน) ชลบุรี (1,857,056 คน) เชียงใหม่ (1,096,331 คน) สงขลา (909,397 คน) สุราษฎร์ธานี (843,403 คน) สมุทรปราการ (436,717 คน) พังงา (421,927 คน) หนองคาย (333,941 คน) และพระนครศรีอยุธยา (321,408 คน)⁽²⁾ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สำรวจข้อมูลนักท่องเที่ยวต่างชาติระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงสิงหาคม 2565 พบว่า กิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากที่สุดเมื่อมาเยือนประเทศไทย ได้แก่ การรับประทานอาหารไทย ร้อยละ 90.57 นวดและสปา ร้อยละ 48.23 กิจกรรมชายทะเล ร้อยละ 48.12 และท่องเที่ยวสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ร้อยละ 46.22 ตามลำดับ⁽³⁾ สำหรับในปี 2566 ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี คาดการณ์ว่าภาคการท่องเที่ยวไทย จะฟื้นตัวมีนักท่องเที่ยวต่างชาติสูงถึง 28 ล้านคน โดยมีปัจจัยหนุนจากการที่จีนเปิดประเทศ และสายการบินสามารถ จัดหาบริการเที่ยวบินรองรับความต้องการของผู้เดินทางได้ดีขึ้นเมื่อเทียบกับปี 2565 และ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้น ได้แก่ (1) กลุ่มนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการใช้จ่ายสูงจากการใช้บริการด้านการแพทย์ ของประเทศไทย (2) กลุ่มนักท่องเที่ยวจากอินเดีย และ (3) กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีระยะพักแรมนาน เช่น ชาวยุโรป และจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีแนวโน้มทำงานจากที่ไหนก็ได้ (Work from anywhere) มากขึ้น⁽⁴⁾

สถานการณ์การเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศของคนไทย ทั้งจัดการเดินทางด้วยตนเอง และเดินทางกับบริษัท นำเที่ยว ตั้งแต่ปี 2558 - 2562 พบว่า จำนวนการเดินทางมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี โดยคนไทยนิยมจัดการเดินทาง ไปต่างประเทศด้วยตนเองมากกว่าเดินทางกับบริษัทนำเที่ยว ประมาณ 2.7 - 2.9 เท่า และใช้เวลาพำนัเฉลี่ย 5-6 วัน ต่อทริป ดังแสดงในภาพที่ 1.2 และ 1.3 ภูมิภาคที่คนไทยเดินทางไปมากที่สุด ในปี 2562 ได้แก่ เอเชียตะวันออก

(7,957,198 คน) ยุโรป (1,595,820 คน) ตะวันออกกลาง (378,788 คน) เอเชียใต้ (185,482 คน) อเมริกา (169,005 คน) โอเชียเนีย (126,763 คน) และแอฟริกา (33,440 คน) ตามลำดับ⁽⁵⁾ สำหรับปี 2565 YouTrip (ยูทริป) ผู้ให้บริการดิจิทัลวอลเล็ตรองรับหลายสกุล (Multi-currency wallet) ร่วมกับธนาคารกสิกรไทย ได้ดำเนินการสำรวจแผนการเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศจากคนไทยที่ใช้งานดิจิทัลวอลเล็ต ในช่วงปลายเดือนตุลาคม - ต้นเดือนพฤศจิกายน 2565 พบว่า ร้อยละ 70 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีช่วงอายุระหว่าง 25-45 ปี และพร้อมที่จะเดินทางไปต่างประเทศอีกครั้งใน 6 เดือนข้างหน้า ประเทศที่อยากเดินทางไปมากที่สุด คือ ประเทศญี่ปุ่น รองลงมา คือ สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ สหราชอาณาจักร และสิงคโปร์ ตามลำดับ เหตุผลของการออกเดินทางไปต่างประเทศ 3 อันดับแรก คือ (1) เพื่อพักผ่อน เปลี่ยนบรรยากาศ และหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ร้อยละ 83 (2) เยี่ยมครอบครัวและเพื่อน ร้อยละ 7 และ (3) ไปเรียนต่อต่างประเทศ ร้อยละ 5 สำหรับระยะเวลาที่เหมาะสมในการไปเที่ยวต่างประเทศครั้งต่อไป ร้อยละ 40 ของผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าอยู่ที่ 1 - 2 สัปดาห์⁽⁶⁾ และหลังจากที่ประเทศญี่ปุ่นได้มีการประกาศยกเว้นวีซ่าให้กับคนไทยสามารถท่องเที่ยวได้เองโดยไม่ต้องผ่านบริษัทนำเที่ยวตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2565 เป็นต้นมา จำนวนคนไทยที่เดินทางไปญี่ปุ่นในเดือนตุลาคม 2565 เพิ่มขึ้นถึง 5 เท่า เมื่อเทียบกับ เดือนมิถุนายน 2565 ที่ผ่านมา⁽⁷⁾

ภาพที่ 1.2 จำนวนคนไทยที่เดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศ ปี 2558 - 2562 ทุกภูมิภาค ทุกประเทศ

ภาพที่ 1.3 ระยะเวลาพำนักระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทย ปี 2558 - 2562 ทุกภูมิภาค ทุกประเทศ

1.2 ปัญหาสุขภาพของคนไทยจากการเดินทางท่องเที่ยว และความเสี่ยงจากการเดินทาง

ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาทั่วโลกต่างต้องเผชิญกับสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเดินทางในทุกรูปแบบโดยเฉพาะการเดินทางท่องเที่ยว ปัจจุบันสถานการณ์หลังการระบาด จำนวนผู้ติดเชื้อทั่วโลกลดลง รวมถึงการอนุญาตให้ทำกิจกรรมและการผ่อนคลายมาตรการต่าง ๆ ส่งผลให้ภาพรวมของสถานการณ์การท่องเที่ยวดีขึ้น จำนวนการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและมีความเป็นไปได้ที่จะมีแนวโน้มสูงกว่าการเดินทางช่วงก่อนสถานการณ์โควิด 19

การเดินทางท่องเที่ยวในประเทศของนักท่องเที่ยวไทย ในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2565 มีจำนวน 65.53 ล้านคน-ครั้ง ขยายตัวร้อยละ 166.40 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี 2564 และมีความเชื่อมั่นในการเดินทางมากขึ้น เนื่องจากมากกว่าร้อยละ 70 ของประชากรไทยได้รับการฉีดวัคซีนโควิด 19 โดยปัจจัยที่มีผลบวกต่อการเดินทางในช่วงหลังการระบาด คือ อัตราการฉีดวัคซีนโควิด 19 ความสามารถในการควบคุมการระบาดของพื้นที่ และมาตรการที่สนับสนุนความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยว เช่น การใช้เอกสารรับรองการรับวัคซีนแบบดิจิทัล⁽⁸⁾ อย่างไรก็ตามประเด็นสำคัญที่ต้องดำเนินการควบคู่กัน คือ ความพร้อมในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นกับพฤติกรรมที่อาจเปลี่ยนไปจากสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 รวมทั้งความเสี่ยงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเชิงสังคม เศรษฐกิจ และสุขภาพที่อาจส่งผลกระทบต่อการเดินทางท่องเที่ยวทั้งที่เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบัน และมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต⁽⁹⁾ จากแนวโน้มการเดินทางที่เพิ่มสูงขึ้นและความสะดวกของการเดินทางในปัจจุบัน ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคหรือปัญหาสุขภาพที่พบในนักท่องเที่ยว จึงมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทั้งในแง่ของปริมาณและความหลากหลาย จากการศึกษาพบว่า ร้อยละ 22-64 ของนักท่องเที่ยวทั่วโลก เกิดการเจ็บป่วยในระหว่างหรือหลังจากการเดินทาง⁽⁹⁾ หากอ้างอิงจากองค์การอนามัยโลกและศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของสหรัฐอเมริกา (US CDC) ได้มีการรายงานปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปยังประเทศกำลังพัฒนา คือ ภาวะท้องเสียระหว่างเดินทาง ซึ่งพบได้มากถึง

ร้อยละ 80 ของผู้เดินทาง นอกจากการเจ็บป่วยในระบบทางเดินอาหารแล้ว การติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจ และโรคจากพาหะต่าง ๆ เช่น มาลาเรีย ยังคงเป็นสาเหตุการเจ็บป่วยลำดับต้น ๆ ในนักเดินทางอีกด้วย ส่วนการติดเชื้อจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์นั้นเป็นภาวะที่พบได้รองลงมา⁽¹⁰⁾

สำหรับสถานการณ์ปัญหาสุขภาพของคนไทยในปัจจุบัน จากการสำรวจปัญหาสุขภาพที่พบในกลุ่มชาวไทยมุสลิมที่เดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย พบว่า ปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จากจำนวนผู้เข้ารับบริการที่สำนักงานแพทย์เพื่อกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ตั้งแต่วันที่ 15 มิถุนายน – 1 สิงหาคม 2565 รวมทั้งสิ้น 2,319 ราย พบว่าเจ็บป่วยด้วยปัญหาระบบทางเดินหายใจ เช่น อาการไอสูงสุดถึงร้อยละ 63 รองลงมาเป็นอาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ อาการเจ็บป่วยจากโรคประจำตัวเดิมของผู้เดินทาง และโรคทางผิวหนัง⁽¹¹⁾ และรายงานการเจ็บป่วยที่มีการศึกษาในนักท่องเที่ยวไทยที่เดินทางไปประเทศอินเดีย พบว่า ร้อยละ 52 มีปัญหาสุขภาพเกิดขึ้น อาการที่พบมากที่สุด คือ อาการในระบบทางเดินหายใจ เช่น ไอ เจ็บคอ รองลงมา คือ อาการอื่น ๆ เช่น ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ไข้ และท้องเสีย⁽¹²⁾ ในส่วนสถานการณ์โรคอาหารเป็นพิษและอุจจาระร่วง ข้อมูลจากโปรแกรมตรวจสอบข่าวการระบาด กองระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ระหว่างวันที่ 1 ต.ค. 65 – 19 มี.ค. 66 พบว่า มีการรายงานผู้ป่วย จำนวน 80 เหตุการณ์ ผู้ป่วย 4,388 ราย (เสียชีวิต 4 ราย) โดยกรุงเทพมหานครเป็นจังหวัดที่มีการรายงานมากที่สุด (10 เหตุการณ์) พบเชื้อ Norovirus เป็นหนึ่งในเชื้อที่พบส่วนใหญ่ในเหตุการณ์ที่ได้รับรายงาน สำหรับสถานการณ์โรคไข้ฉี่หนูในประเทศไทย ช่วงที่ผ่านมาพบว่ามีจำนวนผู้ป่วยยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากรายงานข้อมูล ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2566 ผู้ป่วยรวม 316 ราย (เสียชีวิต 1 ราย) ร้อยละ 85.5 เป็นกลุ่มชายที่มีเพศสัมพันธ์กับชาย ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 30-39 ปี คิดเป็นสัดส่วนผู้ป่วยต่างชาติที่ร้อยละ 12 และสถานการณ์ฝุ่นละอองขนาดเล็ก PM 2.5 โดยเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดเชียงใหม่⁽¹³⁾ จากการรายงานพบคุณภาพอากาศในกรุงเทพ มี PM 2.5 ที่ระดับ 14 เท่า เมื่อเทียบกับระดับที่องค์การอนามัยโลกแนะนำ (PM 2.5 ค่าเฉลี่ยรายปีของเกณฑ์ปลอดภัย จะไม่เกิน 5 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร (มคก./ลบ.ม.))⁽¹⁴⁾ ซึ่งส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติส่วนหนึ่งเลือกที่จะเลื่อนการเดินทางออกไป หรือพิจารณาเปลี่ยนการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางอื่น

จากข้อมูลเบื้องต้นจะพบว่าความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น⁽¹⁵⁾ จากการเดินทางมีหลากหลายประเภท เช่น

ความเสี่ยงจากอุบัติเหตุ ซึ่งพบได้บ่อยที่สุดในนักท่องเที่ยว อุบัติเหตุระหว่างการท่องเที่ยวหรือ ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ดำน้ำ เทียวทะเล ปีนเขา เดินป่า สำนวรถ้ำ เป็นต้น รวมถึงอุบัติเหตุทางจราจร

ความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สิน การโจรกรรมและการทำร้ายร่างกาย สามารถเกิดขึ้นได้หากเดินทางไปในพื้นที่หรืออยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยง

ความเสี่ยงจากโรคติดเชื้อ การได้รับเชื้อโรคผ่านทางช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางการรับประทานอาหารที่สัมผัสกับพาหะนำโรค แมลง หรือสัตว์ ทางเพศสัมพันธ์ ทางเลือด ทางอากาศ และปัจจัยธรรมชาติอื่น ๆ

ความเสี่ยงจากสิ่งแวดล้อม สภาพอากาศ การปรับเปลี่ยนเวลา (Time zone) และสัตว์ต่าง ๆ จึงควรมีการเตรียมความพร้อม เช่น แต่งกายให้เหมาะสมเพื่อป้องกันร่างกายจากการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิ แสงแดด ความชื้น จัดเตรียมยาหากเกิดอาการเมารถ เมาเรือ หรือแพ้ที่สูง รวมถึงหาความรู้เพื่อป้องกันอันตรายจากสัตว์ต่าง ๆ สัตว์มีพิษ หรือพาหะนำโรค ทั้งในน้ำและบนบก เช่น แมงกะพรุน ฉลาม งู แมงป่อง ยุง⁽¹⁶⁾

ความเสี่ยงและปัญหาสุขภาพจิต การประเมินสถานการณ์และการรับรู้ความเสี่ยงของผลกระทบทางด้านจิตใจที่อาจเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ที่คาดการณ์ได้หรือไม่ เพื่อสามารถเตรียมตัวล่วงหน้าและรับมือกับปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างหรือหลังการเดินทาง

ดังนั้น จึงควรแน่ใจว่าผู้เดินทางมีสุขภาพที่เหมาะสมและพร้อมต่อการเดินทาง ผู้ที่มีโรคประจำตัวควรปรึกษาแพทย์และเตรียมยาให้พร้อมก่อนการเดินทาง รวมถึงเตรียมข้อมูลกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินและมีความจำเป็นต้องใช้บริการทางการแพทย์ ณ ประเทศปลายทาง จากการศึกษาคพบว่า ร้อยละ 6.23 ของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ติดเชื้อเอชไอวี มีพฤติกรรมการทำงานด้านไวรัสที่สอดคล้องกับคำแนะนำอยู่ในระดับปานกลางถึงต่ำ และมีเพียง 1 คนของทั้งหมดที่มารับคำปรึกษาและเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง⁽¹⁷⁾ นอกจากนี้ประเมินสภาวะสุขภาพของผู้เดินทางเองแล้ว การศึกษาสถานการณ์สุขภาพของประเทศปลายทางยังมีความสำคัญ เพื่อประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น เช่น มีกฎข้อบังคับในการได้รับวัคซีนก่อนการเดินทางไปยังประเทศนั้น ๆ หรือมีการระบาดของโรคในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งการได้รับคำแนะนำหรือวัคซีนอาจมีความจำเป็นในการป้องกันโรค จะเห็นได้ว่า การเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง และการตระหนักถึงความเสี่ยงต่าง ๆ นั้นมีความสำคัญต่อสุขภาพผู้เดินทาง และช่วยให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปอย่างราบรื่นประสบความสำเร็จซึ่งหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการผลักดันและขับเคลื่อนนโยบายส่งเสริมความปลอดภัยให้แก่ผู้เดินทาง ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งเตือนความเสี่ยง การจัดการความเสี่ยงสถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงการจัดบริการสุขภาพแก่ผู้เดินทาง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้เดินทางว่าจะสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัย

1.3 นโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพผู้เดินทางของประเทศต่าง ๆ

ภาพรวมการดำเนินงานด้านสุขภาพผู้เดินทางของประเทศต่าง ๆ มีนโยบาย กฎหมาย และข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) กฎอนามัยระหว่างประเทศ (International Health Regulations; IHR 2005) เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ดูแลโดยองค์การอนามัยโลก (WHO) มีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องกัน และตอบสนองต่อการแพร่กระจายของโรคและภัยสุขภาพ ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ โรคติดเชื้อ โรคติดต่อจากสัตว์สู่คน อาหารปลอดภัย ภัยจากสารเคมี และภัยจากกัมมันตภาพรังสี โดยลดการแทรกแซงการเดินทางและการค้าระหว่างประเทศให้น้อยที่สุด

2) กฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการแยกกักและการกักกันผู้เดินทาง นำมาใช้ในการควบคุมการแพร่กระจายของโรค โดยแตกต่างกันไปตามระยะเวลาและเงื่อนไขที่ประเทศปลายทางกำหนด เช่น พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 มาตรา 34 และพระราชบัญญัติเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 หมวดที่ 5 ข้อบังคับสำหรับการป้องกันโรคภัยอันตราย มาตรา 218 เป็นต้น

3) ข้อกำหนดในการฉีดวัคซีน บางประเทศได้กำหนดให้มีการฉีดวัคซีนก่อนเดินทางเข้าประเทศ กรณีเดินทางมาจากพื้นที่เสี่ยงต่อโรคนั้น ๆ เพื่อป้องกันมิให้มีการแพร่ระบาดของโรคเข้ามาภายในประเทศ เช่น ประเทศไทยมีประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคใช้เหลือ พ.ศ. 2560 กำหนดให้ผู้เดินทางมาจากเขตติดโรคใช้เหลือ ต้องฉีดวัคซีนใช้เหลือก่อนเดินทางเข้าประเทศไทยเพื่อประโยชน์ในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคใช้เหลือ ซึ่งเป็นโรคติดต่ออันตรายไม่ให้เข้ามาภายในราชอาณาจักร

4) การแจ้งสุขภาพการเดินทาง (Travel Health Declarations) เป็นการกำหนดให้ผู้เดินทางกรอกข้อมูลสถานะสุขภาพ ประวัติการเดินทาง และการสัมผัสโรคติดเชื้อ เพื่อประโยชน์ในการคัดกรองโรคก่อนเดินทางเข้าประเทศ

สำหรับตัวอย่างของประเทศต่าง ๆ ที่มีนโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง ตามตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ตัวอย่างประเทศที่มีนโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง

ประเทศ	นโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง
1 ไทย	หน่วยงานหลัก : กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข นโยบาย/ภารกิจ : - จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และขับเคลื่อนนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพในกลุ่มผู้เดินทาง - ศึกษาวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ กฎระเบียบ และผลิตภัณฑ์ทางวิชาการ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยี และสร้างนวัตกรรมร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายเพื่อสนับสนุนงานวิชาการด้านการเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในกลุ่มผู้เดินทาง - พัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาคีเครือข่ายทางการแพทย์และสาธารณสุข กำหนดแผนพัฒนาและรูปแบบการดำเนินงานคลินิกสุขภาพ ผู้เดินทางในระดับประเทศ - สนับสนุนองค์ความรู้ ระบบเทคโนโลยี ยาและเวชภัณฑ์ที่จำเป็น ในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ รวมถึงพัฒนาศักยภาพหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางทุกระดับ - เฝ้าระวัง และแจ้งเตือนความเสี่ยงโรคและภัยสุขภาพเพื่อการเดินทางระหว่างประเทศ - พัฒนาเครือข่าย และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทุกระดับ ทั้งทางด้านวิชาการ และด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคในกลุ่มผู้เดินทาง - พัฒนารูปแบบ และให้บริการคลินิกเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว และให้บริการออกหนังสือรับรองเพื่อการเดินทางระหว่างประเทศ - พัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพในกลุ่มผู้เดินทาง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง : - พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 หมวด 6 การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ มาตรา 39 - 44⁽¹⁸⁾ - กฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 (2005)

ประเทศ	นโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง
2 สหราชอาณาจักร	หน่วยงานหลัก : National Travel Health Network and Centre (NaTHNaC) ก่อตั้งโดย Department of Health นโยบาย/ภารกิจ : - ปกป้องสุขภาพของนักเดินทางชาวอังกฤษ และเป็นผู้นำด้านสุขภาพการเดินทาง - พัฒนาคำแนะนำระดับชาติเกี่ยวกับสุขภาพการเดินทางสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพที่ให้คำแนะนำแก่ประชาชน - ให้คำแนะนำเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ - ระบุและรายงานการระบาดของโรคและภัยสุขภาพอื่น ๆ ทั่วโลก - แบ่งปันข้อมูลและความเชี่ยวชาญอย่างกว้างขวาง - ขึ้นทะเบียน ติดตาม และฝึกอบรมศูนย์ฉีดวัคซีนไข้วเลื่อง (YFVCs) ในอังกฤษ เวลส์ และไอร์แลนด์เหนือ - ร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมการเดินทางและการประกันภัย และระบบบริการสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการปกป้องสุขภาพของนักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ - ฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ เพื่อให้คำแนะนำและบริการด้านสุขภาพการเดินทางที่มีคุณภาพ - เริ่มต้นการวิจัย รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย⁽¹⁹⁾ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง : - กฎระเบียบด้านการคุ้มครองสุขภาพ (The Health Protection: (Coronavirus, International Travel and Operator Liability) (England) Regulations 2021) - พระราชบัญญัติการสาธารณสุข (ควบคุมโรค) พ.ศ. 2527 ให้อำนาจรัฐ ในการป้องกันการแพร่กระจายของโรคติดต่อ โดยให้สามารถออกกฎระเบียบ ดำเนินมาตรการควบคุม เพื่อปกป้องสุขภาพของประชาชนและผู้เดินทาง - ระเบียบการสาธารณสุข (เรือ) พ.ศ. 2522 (Public Health (Ships) Regulations 1979) กำหนดข้อกำหนดด้านสุขภาพสำหรับเรือ ผู้โดยสารและลูกเรือที่เดินทางมาถึง สหราชอาณาจักร โดยครอบคลุมด้านต่าง ๆ เช่น การรายงานการเจ็บป่วย มาตรการแยกกักหรือกักกัน และมาตรฐานสุขอนามัยของเรือ

ประเทศ	นโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง
3 สหรัฐอเมริกา	หน่วยงานหลัก : ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค (Centers for Disease Control and Prevention; CDC) นโยบาย/ภารกิจ : การป้องกัน ตรวจจับ และตอบสนองต่อการแพร่กระจายของโรคติดต่อที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้เดินทางในประเทศและต่างประเทศ ผู้ย้ายถิ่น ผู้อพยพ และผู้ลี้ภัย กฎหมายที่เกี่ยวข้อง : - พระราชบัญญัติบริการสาธารณสุข (42 U.S.C. § 201 et seq.) เป็นกฎหมายหลักที่ควบคุมการสาธารณสุขในสหรัฐอเมริกา ให้อำนาจแก่กระทรวงสาธารณสุขในการปกป้องและส่งเสริมสุขภาพของประชาชน รวมถึงมาตรการที่เกี่ยวข้องกับผู้เดินทาง เช่น ออกกฏระเบียบ ดำเนินการตรวจสุขภาพ และมาตรการกักกันหรือแยกกักเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรคติดต่อ - กฎระเบียบของศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค (CDC) [Title 42 of the Code of Federal Regulations: Public Health (Part 70 Interstate Quarantine and Parts 71 Foreign Quarantine)] ให้อำนาจแก่ CDC ในการดำเนินการป้องกันการแพร่กระจายโรคติดต่อจากต่างประเทศเข้าสู่สหรัฐอเมริกา - Title 8 of the U.S. Code: Aliens and Nationality - พระราชบัญญัติความปลอดภัยการบินและการขนส่ง (49 U.S.C. § 40101 et seq.) ระบุถึงความปลอดภัยการบินในสหรัฐอเมริกา รวมถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพผู้เดินทาง โดยอนุญาตให้หน่วยงานรักษาความปลอดภัยด้านการขนส่ง (TSA) ใช้มาตรการรักษาความปลอดภัยที่สนามบินและศูนย์กลางการขนส่งอื่น ๆ รวมถึงการตรวจคัดกรองผู้โดยสาร⁽²⁰⁻²¹⁾
4 ออสเตรเลีย	หน่วยงานหลัก : Department of Health and Aged Care นโยบาย/ภารกิจ : - ให้ข้อมูลคำแนะนำแก่ผู้เดินทางเพื่อหลีกเลี่ยงโรคติดต่อและปัญหาสุขภาพอื่น ๆ โดยมีเป้าหมายให้นักท่องเที่ยวชาวออสเตรเลียมีสุขภาพที่ดี - สนับสนุนบริการฉีดวัคซีนผู้เดินทาง - ปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อลดความเสี่ยงโรคที่เกิดจากการเดินทางระหว่างประเทศ⁽²²⁾ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง : - พระราชบัญญัติความปลอดภัยทางชีวภาพ พ.ศ. 2558 (Biosecurity Act 2015) เกี่ยวข้องกับการจัดการโรคและแมลงศัตรูพืชที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ พืช หรือสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดูแลด้านสุขภาพของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการกักกัน และการจัดการผู้เดินทางขาเข้าหรือขาออก

ประเทศ		นโยบาย กฎหมาย และหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้อง
4	ออสเตรเลีย (ต่อ)	- พระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 (National Health Security Act 2007) ได้กำหนดระบบการเฝ้าระวังทางสาธารณสุขแห่งชาติเพื่อช่วยระบุและตอบสนองต่อเหตุการณ์ทางสาธารณสุขที่มีความสำคัญระดับชาติ ได้แก่ โรคติดต่อระบาด การปล่อยสารเคมี สารชีวภาพ หรือ สารกัมมันตภาพรังสีบางชนิด ความเสี่ยงด้านสาธารณสุข และเหตุการณ์วินาศภัยในต่างประเทศ⁽²³⁾
5	นิวซีแลนด์	หน่วยงานหลัก : Ministry of Health นโยบาย/ภารกิจ : - ให้คำแนะนำ แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงด้านสุขภาพ การฉีดวัคซีน และข้อควรพิจารณาด้านสุขภาพสำหรับผู้เดินทาง - ป้องกัน ตรวจจับ ประเมิน ควบคุม และตอบสนองต่อความเสี่ยง ด้านสาธารณสุข บริเวณชายแดน เป้าหมายเพื่อป้องกันอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ รวมถึงสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เดินทางระหว่างประเทศ ลูกเรือบนเครื่องบินและเรือและประชาชนทั่วไป⁽²⁴⁾ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง : - พระราชบัญญัติสุขภาพ พ.ศ. 2499 เป็นกฎหมายหลักในการจัดการความเสี่ยงด้านสาธารณสุข รวมถึงมาตรการที่เกี่ยวข้องกับผู้เดินทาง พระราชบัญญัตินี้ให้อำนาจแก่อธิบดี (Director-General of Health) ในการจัดการและควบคุมโรคติดต่อ กำหนดมาตรการกักกัน และดำเนินการด้านสาธารณสุข - พระราชบัญญัติการสั่งการตามชายแดนและโควิด 19 ด้านสาธารณสุข พ.ศ. 2563 (Border Order and COVID-19 Public Health Response Act 2020) เพื่อเป็นการตอบสนองต่อการแพร่ระบาดของโควิด 19 รัฐบาลนิวซีแลนด์ได้ออกกฎหมายดังกล่าว เพื่อให้อำนาจแก่รัฐบาลในการจัดการพรมแดน รวมถึงกำหนดข้อจำกัดการเดินทาง การตรวจเชื้อ การกักกันหรือแยกกัก รวมถึงข้อกำหนดสำหรับผู้เดินทางขาเข้า⁽²⁵⁾

เอกสารอ้างอิง

1. World Tourism Organization. UNWTO World tourism barometer UNWTO [Internet]. 2023 [cited 2023 Mar 11]; 21:1-5. Available from: [https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2023-01/UNWTO_Barom23_01_January_EXCERPT .pdf?VersionId=_2bbK5Glwk5KrBGJZt5iNPAGnrWoH8NB](https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2023-01/UNWTO_Barom23_01_January_EXCERPT.pdf?VersionId=_2bbK5Glwk5KrBGJZt5iNPAGnrWoH8NB)
2. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. คาดการณ์สถานการณ์ท่องเที่ยว [อินเทอร์เน็ต]. 2566 [สืบค้นเมื่อ 11 มี.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://intelligencecenter.tat.or.th/articles/22978>
3. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. 5 กิจกรรมยอดฮิตต่างชาติเที่ยวไทย ชิมอาหาร นวดสปาทะเล [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [สืบค้นเมื่อ 11 มี.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thaipbs.or.th/news/content/322507>
4. ธนาคารทหารไทยธนชาต จำกัด (มหาชน). ttb analytics คาดรายได้การท่องเที่ยวไทยปี 2566 เพิ่มขึ้น 1 ล้านล้านบาท จากปีก่อน [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [สืบค้นเมื่อ 11 มี.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.ttbbank.com/th/newsroom/detail/travel-thailand-2566>
5. ศูนย์วิจัยด้านตลาดการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สถิติและรายจ่ายจากการท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางออกนอกประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2563 [สืบค้นเมื่อ 11 มี.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://intelligencecenter.tat.or.th/articles/24451>
6. บริษัท ไทย บรอดคาสติ้ง. ผลสำรวจเผย คนไทย 7 ใน 10 พร้อมท่องเที่ยวโลกในอีก 6 เดือน ญี่ปุ่นครองแชมป์ประเทศยอดนิยม [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [สืบค้นเมื่อ 11 มี.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://workpointtoday.com/thai-people-ready-to-travel-abroad>
7. กรุงเทพธุรกิจ. ทวงคืนการท่องเที่ยวต่างประเทศ คนไทยแห่กลับมาท่องเที่ยวต่างประเทศ [อินเทอร์เน็ต]. 2565. [สืบค้นเมื่อ 11 มี.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/business/business/1036660>
8. World Health Organization. Coronavirus disease (COVID-19) pandemic [Internet]. [cited 2023 Sep 26]. Available from: https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019?adgroupsurvey={adgroupsurvey}&gclid=CjwKCAjw38SoBhB6EiwA8EQVLtdn_kJnoFDKgd-6i_c386em4yXXgMKNr9jYa09IM-hk2V3DSA1yzQhoCv5YQAvD_BwE
9. Angelo KM, Kozarsky PE, Ryan ET, Chen LH, Sotir MJ. What proportion of international travellers acquire a travel-related illness? A review of the literature. J Travel Med. [Internet]. 2017 [cited 2023 Sep 26];24:1-8. Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28931136/>
10. University of Rochester Medical Center. Common Health Problems Linked to Travel in Developing Countries [Internet]. [cited 2023 Sep 26]. Available from: <https://www.urmc.rochester.edu/encyclopedia/content.aspx?contenttypeid=85&contentid=P01426>
11. สำนักงานเพื่อกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย. โรคที่พบในผู้แสวงบุญชาวไทยมุสลิม รับบริการ ณ สำนักงานแพทย์เพื่อกิจการฮัจญ์แห่งประเทศไทย ประเทศซาอุดีอาระเบีย [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 26 ก.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thaihajjmed.com>

12. Olanwijitwong J, Piyaphanee W, Poovorawan K, Saranath L, Chanthavanich P, Wichainprasast P, et al. Health problems among Thai tourists returning from India J Travel Med [Internet]. 2017 [cited 2023 Sep 26];24:1-6. Available from: <https://academic.oup.com/jtm/article/24/4/tax013/3095985>
13. Namcome, T, Tansuchat R. The impact of fine particulate matter (PM 2.5) pollution on the number of foreign tourists in Chiang Mai and Bangkok Rajabhat Chiang Mai Research Journal. [Internet]. 2021 [cited 2023 Sep 26];22:19-35. Available from: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/cmruresearch/article/view/247437>
14. World Health Organization. WHO global air quality guidelines [Internet]. 2021 [cited 2023 Sep 26]. Available from: <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/345329/9789240034228-eng.pdf>
15. คลินิกเวชศาสตร์ท่องเที่ยวและการเดินทาง โรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน. ภัยอันตรายจากการเดินทางท่องเที่ยว [อินเทอร์เน็ต]. 2560. [สืบค้นเมื่อ 26 ก.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thaitravelclinic.com/blog/th/travel-medicine-issue/thai-travel-hazards.html>
16. World Health Organization. Health risks when travelling [Internet]. 2020 [cited 2023 Sep 26]. Available from: <https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/health-risks-when-traveling>
17. Madsalae K, Ngamprasertchai T, Lawpoolsri S, Sirijatuphat R, Ratanasuwan W, Piyaphanee W, et al. Adherence and Health Problems in Thai Travellers Living with HIV Trop Med Infect Dis [Internet]. 2022 [cited 2023 Sep 26];7:1-11. Available from: <https://www.mdpi.com/2414-6366/7/7/128>
18. พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 132, ตอนที่ 86 ก (ลงวันที่ 8 กันยายน 2558).
19. National Travel Health Network and Centre. Our main goals [Internet]. [cited 2023 May 23]. Available from: <https://travelhealthpro.org.uk/about.php?pid=11&title=our-main-goals>
20. Centers for Disease Control and Prevention. Laws and regulations [Internet]. [cited 2023 May 23]. Available from: <https://www.cdc.gov/ncezid/dgmg/laws-and-regulations.html>
21. Centers for Disease Control and Prevention. Legal authorities for Isolation and quarantine [Internet]. [cited 2023 May 23]. Available from: <https://www.cdc.gov/quarantine/aboutlawsregulationsquarantineisolation.html>
22. Department of Health and Aged Care. Travel health [Internet]. [cited 2023 May 23]. Available from: <https://www.health.gov.au/topics/travel-health?language=und>
23. Department of Health and Aged Care. Emergency health management laws, regulations and plans [Internet]. [cited 2023 May 23]. Available from: <https://www.health.gov.au/topics/emergency-health-management/laws-regulations-plans>
24. Ministry of Health. Border health [Internet]. [cited 2023 May 23]. Available from: <https://www.health.govt.nz/our-work/border-health>
25. Ministry of Health. Border health legislation, policy and planning [Internet]. [cited 2023 May 23]. Available from: <https://www.health.govt.nz/our-work/border-health/border-health-legislation-policy-and-planning>

หลักการจัดบริการ สุขภาพผู้เดินทาง

ภณสุด หรรษาจารุพันธ์
ปริญดา วัฒนศรี

2.1 คำจำกัดความ

การเดินทาง หมายถึง การเคลื่อนย้ายระหว่างตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ด้วยจุดประสงค์และระยะเวลาใดก็ตาม

ผู้เดินทาง หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปมาระหว่างประเทศ หรือผู้ที่เคลื่อนย้ายระหว่างตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน ด้วยจุดประสงค์และระยะเวลาใดก็ตาม สามารถแบ่งผู้เดินทางตามลักษณะการเคลื่อนที่จากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังจุดหมายปลายทางได้เป็น ผู้เดินทางภายในประเทศ (domestic travelers) ผู้เดินทางขาเข้า (inbound travelers) และผู้เดินทางขาออก (outbound travelers)

สุขภาพ หมายถึง ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล

หน่วยบริการ หมายถึง (1) สถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล (2) สถานพยาบาลที่ดำเนินการโดยกระทรวง ทบวง กรม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ สถาบันการศึกษาของรัฐ หน่วยงานอื่นของรัฐ และสภาวิชาชีพ (3) หน่วยบริการตามกฎหมายว่าด้วยหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (ภาคผนวกที่ 1 2 และ 3 ตามลำดับ)

บริการสุขภาพผู้เดินทาง หมายถึง บริการต่าง ๆ ทั้งก่อนการเดินทาง ระหว่างการเดินทาง และหลังกลับจากการเดินทาง อันเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันควบคุมโรคและปัจจัยที่คุกคามสุขภาพ การตรวจวินิจฉัย และบำบัดสภาวะความเจ็บป่วย และการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้เดินทาง

2.2 ความจำเป็นในการจัดบริการสุขภาพผู้เดินทาง

ประเทศไทยมีผู้เดินทางทั้งขาเข้าและขาออก ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเป็นจำนวนมาก จึงมีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาทางสุขภาพในผู้เดินทาง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาทางสาธารณสุขตามมาได้ อาทิ เกิดการนำเข้าโรคติดต่อจากต่างประเทศ ดังที่ให้เห็นในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เป็นต้น การเจ็บป่วยหรือบาดเจ็บของผู้เดินทางชาวต่างชาติภายในประเทศไทย อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะภาคการบริการที่พึ่งพาแรงงานสนับสนุนจากการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากได้⁽¹⁾ ดังที่พบในช่วงการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ทำให้เกิดปัญหาผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product; GDP) หดตัวอย่างรุนแรงในปี พ.ศ. 2563 ที่ -6.1% เมื่อเทียบกับช่วงเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2556 ที่ GDP ลดลงเพียงประมาณ 1% หรือช่วงมหาอุทกภัยในปี พ.ศ. 2554 ที่ GDP ลดลงเพียง 0.9%⁽²⁾ จึงมีความจำเป็นในการจัดบริการทางสาธารณสุขเพื่อดูแลสุขภาพผู้เดินทาง โดยเน้นไปยังกิจกรรมเชิงป้องกันโรคเพื่อป้องกันโรคและภัยสุขภาพในประชากรกลุ่มผู้เดินทางที่แนวโน้มจะสูงขึ้นตามจำนวนผู้เดินทางที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางในการสื่อสารความเสี่ยงทางสุขภาพ ปัญหาโรคติดต่อ/โรคระบาด หรือภาวะเจ็บป่วยต่าง ๆ ที่ควรดำเนินการก่อนเข้าไปในพื้นที่ต่าง ๆ ให้แก่ผู้เดินทาง ตลอดจนช่วยส่งเสริมการเฝ้าระวัง และตรวจจับโรคติดต่อระหว่างประเทศที่มากับผู้เดินทาง ทำให้ผู้เดินทางมีความมั่นใจว่าจะสามารถท่องเที่ยวหรือทำกิจกรรมภายในพื้นที่ประเทศไทยได้อย่างปลอดภัย เป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่อไป

2.3 กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการ

กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการสาธารณสุขเพื่อดูแลสุขภาพผู้เดินทาง ได้แก่ ผู้เดินทางชาวไทยและชาวต่างชาติ ทั้งผู้ที่มีและไม่มีภาวะเจ็บป่วย ที่ต้องการป้องกันโรคและภัยสุขภาพจากการเดินทาง ตลอดจนผู้เดินทางที่เจ็บป่วย ขณะเดินทาง และผู้เดินทางที่มีปัญหาสุขภาพหรือเกิดอาการเจ็บป่วยหลังกลับจากการเดินทาง โดยจะเน้นไปที่กลุ่ม ผู้เดินทางที่เดินทางกลับมาถึงประเทศไม่เกิน 3 เดือน

ทั้งนี้ ในบางกรณีอาจมีโรคหรือปัญหาสุขภาพบางอย่างที่อาจเกิดขึ้นหลัง 3 เดือน เช่น มาลาเรีย พิษสุนัขบ้า ซึ่งแพทย์และบุคลากรทางการแพทย์อาจต้องนึกถึงประวัติการเดินทางในระยะเวลาที่ยาวนานขึ้น หากผู้รับบริการ เกิดปัญหาสุขภาพหรืออาการเจ็บป่วยที่ไม่สามารถหาสาเหตุได้ โดยกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการนี้จะมุ่งเน้นไปที่ผู้เดินทาง ระหว่างประเทศ ทั้งผู้เดินทางขาเข้าจากต่างประเทศมายังประเทศไทย และผู้เดินทางขาออกจากประเทศไทยไปยัง ต่างประเทศ มากกว่าผู้เดินทางที่เดินทางภายในประเทศเอง เนื่องจากมีบริบทการเดินทางที่อาจมีความเสี่ยงมากขึ้น

2.4 งานบริการสุขภาพผู้เดินทาง

การจัดบริการสุขภาพแก่ผู้เดินทาง ควรจัดให้มีความครอบคลุมผู้เดินทางที่ต้องการบริการในพื้นที่ที่สามารถ เข้าถึงได้ง่าย มีบริการที่จำเป็นครบถ้วน มีคุณภาพที่ดี ยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง มีประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือ มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานสุขภาพ และมีระบบการดูแลอย่างต่อเนื่องไปยังโรงพยาบาลที่ให้การสนับสนุน

หน่วยบริการควรจัดบริการสาธารณสุขให้แก่ผู้เดินทางอย่างครบวงจร ทั้งก่อนการเดินทาง ขณะเดินทาง และหลังกลับจากการเดินทาง ตามความเหมาะสมของหน่วยบริการและสถานพยาบาลที่สนับสนุน สามารถให้บริการ แก่ผู้เดินทางทั้งในรูปแบบรายบุคคลและเป็นหมู่คณะ โดยอาจเป็นการให้คำปรึกษาก่อนเดินทาง หรือการรักษาอาการ เจ็บป่วยที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางขณะหรือหลังกลับจากการเดินทาง ซึ่งการให้บริการนี้อาจเกิดขึ้นที่คลินิก โรงพยาบาล หรือเป็นการให้บริการโทรเวชกรรม (telemedicine) จากหน่วยบริการไปยังผู้รับบริการโดยตรง รวมทั้ง การให้บริการในแหล่งชุมชน หรือพื้นที่ท่องเที่ยว ทั้งนี้ ทรัพยากรที่ใช้ในการให้บริการอาจเป็นทรัพยากรของ หน่วยบริการเอง หรือเป็นทรัพยากรที่ใช้ร่วมกับโรงพยาบาลที่ให้การสนับสนุน กรณีที่หน่วยบริการนั้นอยู่แยกออกมา จากตัวโรงพยาบาล ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงตัวอย่างงานบริการสุขภาพผู้เดินทาง

งานบริการสุขภาพผู้เดินทาง	ลักษณะกิจกรรม
1. การให้บริการปรึกษา ก่อนการเดินทาง	- ให้ข้อมูลทั่วไป (information center) เช่น ข้อมูลพื้นฐานของประเทศต่าง ๆ สภาพภูมิประเทศ สภาพอากาศ และความเสี่ยง - ให้คำปรึกษาเฉพาะบุคคล - ให้วัคซีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัคซีนไข้เหลือง และการออกเอกสารรับรองการรับวัคซีน - ให้ยาป้องกันโรคมาลาเรีย - ให้ยาป้องกันโรคแพ้น้ำสูง - ใบรับรองแพทย์ fit to fly/ศึกษาต่อ/อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. การให้บริการขณะเดินทาง หรือ หลังกลับจากการเดินทาง	- การรักษาโรคติดเชื้อหรือภาวะผิดปกติที่เกิดขึ้นขณะเดินทางท่องเที่ยว - การกักกันผู้ป่วย/แยกกักผู้สงสัยป่วยจากโรคติดเชื้อ
3. งานการส่งเสริมสุขภาพผู้เดินทาง	- บริการสื่อความรู้เพื่อผู้เดินทาง
4. การตรวจสมรรถนะทางร่างกาย	- การตรวจคลื่นไฟฟ้าหัวใจ (EKG) - การตรวจสายตาและตาบอดสี - การตรวจการได้ยิน
5. การส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ และรังสีวิทยา	- การตรวจทางห้องปฏิบัติการพื้นฐานจากตัวอย่างเลือด ปัสสาวะ อุจจาระ อาทิ complete blood count (CBC), Basic electrolytes, blood sugar, urinary analysis, stool exam/stool for parasite - Tuberculin skin test หรือ IGRA - การส่งตรวจระดับภูมิคุ้มกันในร่างกาย อาทิ anti-HBs IgG, anti-HAV IgG - การส่งตรวจเพื่อการวินิจฉัยโรคติดเชื้อ เช่น RT-PCR test สำหรับเชื้อ SARS-CoV-2, malaria thick/thin film, Antigen/Serology test for dengue infection - การตรวจทางรังสีวิทยา อาทิ X-ray, ultrasound, CT scan
6. การให้บริการโทรเวชกรรม (telemedicine)	- ให้คำปรึกษาก่อนการเดินทาง - ปรึกษาปัญหาเบื้องต้นที่เกิดขึ้นขณะหรือหลังกลับจากการเดินทาง
7. การเฝ้าระวังโรคในผู้เดินทางระหว่างประเทศ	- รายงานโรคตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 มาয়ักรมควบคุมโรค

บุคลากรทางการแพทย์ประจำหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและขาดไม่ได้ในการจัดบริการสาธารณสุขแก่ผู้เดินทาง โดยบุคลากรควรมีองค์ความรู้และทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นตามบทบาทหน้าที่การให้บริการที่หน่วยบริการ ได้แก่

- ความรู้พื้นฐานด้านวัคซีน ยาป้องกันและรักษาโรคที่เกิดจากการเดินทาง
- ความรู้ด้านการออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ (International Certificate of Vaccination or Prophylaxis; ICVP) ซึ่งหมายถึง สมุดเล่มสีเหลืองขนาดเล็กที่ใช้บันทึกการฉีดวัคซีนไข้เหลือง ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโรคไข้เหลือง และอาจใช้บันทึกวัคซีนชนิดอื่น ๆ เพิ่มเติมได้
- ความรู้ด้านโรคที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง ตามระบาดวิทยาของโรคในพื้นที่ต่าง ๆ
- ทักษะการให้คำปรึกษาก่อนการเดินทางในผู้เดินทางกลุ่มพิเศษต่าง ๆ อาทิ เด็ก หญิงตั้งครรภ์
- ทักษะการให้คำปรึกษาก่อนเดินทางในผู้เดินทางที่มีกิจกรรมต่าง ๆ กัน อาทิ ดำน้ำ ปีนเขา ล่องเรือ
- ทักษะการให้การตรวจวินิจฉัยและรักษาโรคที่เกิดขึ้นระหว่างหรือหลังการเดินทางเบื้องต้น

นอกจากนี้ บุคลากรประจำหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางยังควรมีความเข้าใจในบริบทการมารับบริการสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้สามารถจัดบริการสุขภาพที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่การให้บริการอย่างเหมาะสมแก่ประชากรผู้เดินทางในพื้นที่ได้ อาทิ หากประชากรผู้เดินทางส่วนใหญ่เป็นผู้ปฏิบัติงานในเวลากลางวัน และต้องการมารับบริการนอกเวลาราชการ อาจต้องเพิ่มจำนวนบุคลากร เพื่อมาหมุนเวียนให้บริการในช่วงนอกเวลาราชการหรือวันหยุดเพิ่มขึ้น หรือหากผู้เดินทางเป็นกลุ่มผู้เดินทางแบบประหยัดหรือสะพายเป้ (backpacker) ซึ่งมักไม่มารับบริการที่หน่วยบริการ อาจต้องเพิ่มการลงพื้นที่เชิงรุกเพื่อให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพขณะเดินทาง เป็นต้น

ด้านจำนวนบุคลากรทางการแพทย์ในคลินิกเวชศาสตร์การเดินทาง ควรจัดให้มีการพัฒนาความรู้ด้านเวชศาสตร์การเดินทางแก่บุคลากรทางการแพทย์ที่มีศักยภาพหรือมีโอกาสที่จะต้องดูแลผู้เดินทางให้มากที่สุด เพื่อเพิ่มจำนวนบุคลากรที่มีความรู้ทางด้านเวชศาสตร์การเดินทางให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เดินทางในพื้นที่ และควรมีการทบทวนความรู้ด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว ตลอดจนข่าวสารโรคติดต่อในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วโลก แก่บุคลากรในหน่วยบริการอย่างสม่ำเสมอ

ระบบสารสนเทศทางสุขภาพด้านเวชศาสตร์การเดินทาง ถือเป็นส่วนสำคัญในระบบการให้บริการด้านเวชศาสตร์การเดินทาง เนื่องจากสารสนเทศทางสุขภาพที่ครบถ้วนและถูกต้องจะแสดงให้เห็นถึงสถานะปัญหาสุขภาพและการให้บริการในปัจจุบัน ทำให้ผู้กำหนดนโยบายและผู้ให้บริการสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาจุดที่สามารถพัฒนาศักยภาพของระบบ และค้นหาทรัพยากรเพื่อมาตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้เดินทางได้อย่างครบถ้วน รวมทั้งสามารถนำมาใช้เพื่อการเฝ้าระวังโรคและภัยสุขภาพในผู้เดินทางพื้นที่หนึ่ง ๆ ได้อีกด้วย หน่วยบริการควรจัดให้มีการเก็บข้อมูลของผู้มารับบริการเพื่อนำมาจัดเก็บและประมวลผลในระบบสารสนเทศสุขภาพ โดยข้อมูลที่จัดเก็บในระบบนี้ควรครอบคลุมข้อมูลส่วนบุคคลพื้นฐาน (อาทิ ชื่อ นามสกุล เพศ วันเกิด หมายเลขประจำตัวประชาชน/หมายเลขพาสปอร์ต สถานที่และบุคคลที่สามารถติดต่อได้เมื่อเกิดเหตุการณ์ผิดปกติ เป็นต้น) ข้อมูลประวัติทางสุขภาพ (เช่น ประวัติโรคประจำตัว การรักษาโรคครั้งก่อนหน้า ยาที่ใช้ ประวัติการแพ้ ประวัติการผ่าตัด ประวัติวัคซีน ผลตรวจทางห้องปฏิบัติการครั้งก่อนหน้า เป็นต้น) ประวัติการเข้ารับคำปรึกษา/การรักษาพยาบาลที่สถานพยาบาล และประวัติอื่น ๆ

ที่มีประโยชน์ในการให้การดูแลผู้ป่วย นอกจากนี้ ควรมีการรวบรวมประวัติการเดินทาง/ประวัติการเข้ารับการรักษา เพื่อเดินทางที่อาจมีประโยชน์ในการพิจารณาความเสี่ยง เพื่อให้คำปรึกษาในการเดินทางครั้งต่อไป ตลอดจนมีการบันทึกการให้ความยินยอมในการรับบริการต่าง ๆ อาทิ ใบบินยอมการรับวัคซีน หรือการทำหัตถการแต่ละครั้ง และคำอนุญาตในการนำข้อมูลของผู้มารับบริการมาใช้ในการศึกษาหรือทำวิจัยในภายภาคหน้า เป็นต้น

การจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลในระดับบุคคลดังกล่าวข้างต้น อาจจัดเก็บในรูปแบบเวชระเบียนอิเล็กทรอนิกส์ หรือรูปแบบกระดาษก็ได้ แต่จะต้องอยู่ในรูปแบบที่ผู้ให้บริการสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการขณะให้บริการได้อย่างรวดเร็ว สามารถเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลในระดับคลินิกหรือระดับพื้นที่ได้ และสามารถนำมาใช้วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการติดตาม ประเมินผล ศึกษา และเฝ้าระวังโรคได้โดยง่าย

การรวบรวมข้อมูลด้านเวชศาสตร์การเดินทางในระดับหน่วยบริการ ควรมีการรวบรวมข้อมูลสถิติจำนวนครั้งของการเข้ารับบริการผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอกของผู้เดินทาง อาการสำคัญ/สาเหตุที่มาเข้ารับบริการ การวินิจฉัยโรคสุดท้าย จำนวนยาหรือเวชภัณฑ์หลักที่ใช้ ในรอบเวลาระดับเดือนหรือสัปดาห์ เพื่อใช้ในการติดตามและประเมินคลินิก ตลอดจนการพัฒนาคลินิกให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เดินทางในพื้นที่ การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวัคซีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับวัคซีนที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง ควรมีการรวบรวมข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการติดตามอาการไม่พึงประสงค์หลังได้รับวัคซีน [อาทิ ชนิดวัคซีนที่ได้รับในแต่ละครั้งของการมารับบริการ เลข lot number ของวัคซีน (เป็นเลขที่บ่งบอกถึงการผลิตวัคซีนในแต่ละรอบ) ตำแหน่งที่ผู้บริการได้รับวัคซีน (กรณีฉีด) วิธีการให้วัคซีน (อาจเป็นการฉีดเข้าชั้นในหนัง (intradermal) ชั้นใต้ผิวหนัง (subcutaneous) หรือกล้ามเนื้อ (intramuscular) หรืออาจเป็นวิธีการรับประทาน) อาการผื่นปฏิกิริยาที่พบหลังได้รับวัคซีน) และเชื่อมต่อข้อมูลการรับวัคซีนในหน่วยบริการไปยังฐานข้อมูลต่าง ๆ ของกระทรวงสาธารณสุข (อาทิ โครงสร้างมาตรฐานข้อมูลด้านสุขภาพ (43 แฟ้ม) ระบบ MOPH Immunization Center (MOPH IC) หรือระบบออกเอกสารรับรองการฉีดวัคซีนเพื่อการเดินทางระหว่างประเทศ (INTERVAC)]

การรวบรวมข้อมูลโรคของผู้เดินทางเพื่อเฝ้าระวังภัยสุขภาพในผู้เดินทางระดับพื้นที่ ควรมีการรวบรวมข้อมูลปัญหาสุขภาพหลักที่พบในผู้เดินทางตามระบบเฝ้าระวังของกระทรวงสาธารณสุข (เช่น รายงาน 506, รายงาน 19 แฟ้ม) และอาจมีการเฝ้าระวังโรคหรือกลุ่มอาการเฉพาะเพิ่มเติม อาทิ การเจ็บป่วยจากไข้ ท้องเสีย ปวดอึกเสบ อาการไม่พึงประสงค์จากวัคซีนหรือยาที่มีใช้ในคลินิก อาการผื่นปฏิกิริยาอื่น ๆ ที่ไม่เคยพบมาก่อน หรือพบเป็นกลุ่มก้อนในผู้เดินทางอย่างน้อย 2 คนขึ้นไป ที่มีความเกี่ยวข้องทางระบาดวิทยา เป็นต้น เพื่อให้สามารถนำไปวิเคราะห์และตอบสนองต่อปัญหาทางสาธารณสุขที่จะเกิดขึ้นในผู้เดินทางได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ ควรมีการรวบรวมข้อมูลข่าวสารด้านปัญหาสุขภาพในพื้นที่ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เดินทางที่เข้ามา และข้อมูลข่าวสารด้านความเสี่ยงสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยวที่คนนิยมเดินทางไป เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลด้านเวชศาสตร์การเดินทางระดับคลินิก/สถานพยาบาล และการสื่อสารความเสี่ยงด้านสุขภาพแก่ผู้เดินทาง โดยปรับปรุงข้อมูลเหล่านี้ให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ และควรจัดให้มีการนำข้อมูลปัญหาสุขภาพที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์เพื่อการติดตาม ประเมิน และพัฒนาหน่วยบริการและพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ

การสื่อสารข้อมูลในระดับบุคคล ควรมีการจัดทำสรุปข้อมูลคำปรึกษาที่ได้รับในแต่ละครั้งที่มารับบริการ แก่ผู้เดินทางรายบุคคล เพื่อให้ผู้เดินทางสามารถทบทวนข้อมูลที่ได้รับให้คำแนะนำรับบริการได้ หากผู้เดินทางได้รับยาหรือวัคซีน ควรมีหลักฐานการรับยาหรือวัคซีน โดยจัดทำในรูปแบบสมุดวัคซีนแบบกระดาษ หรือไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ที่ผู้เดินทางสามารถนำไปแสดงที่หน่วยบริการสาธารณสุขอื่นต่อได้ นอกจากนี้หากผู้มารับบริการได้รับวัคซีนหรือยาป้องกันโรค ตามที่กำหนดไว้ในกฎอนามัยระหว่างประเทศ (ในปัจจุบัน วัคซีนป้องกันโรคไข้เหลืองเป็นวัคซีนที่ถูกกำหนดไว้ในกฎอนามัยระหว่างประเทศ)⁽³⁾ ควรมีการออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ (International Certificate of Vaccination or Prophylaxis; ICVP) แก่ผู้เดินทาง ส่วนในระดับพื้นที่ควรมีการนำข้อมูลผ่านการวิเคราะห์และ/หรือสังเคราะห์แล้วมาสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) กับการดูแลผู้เดินทางตามสมควร อาทิ การทำสรุปรายงานสถานการณ์โรคและภัยสุขภาพของผู้เดินทางในพื้นที่ และนำเสนอหรือส่งไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นระยะ การจัดประชุมเพื่อนำเสนอข้อมูลลักษณะพื้นฐานของผู้เดินทางและอาการเจ็บป่วยที่พบบ่อย กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ การจัดทำสื่อสารสนเทศรูปแบบภาพ (infographic) เพื่อกระจายความรู้เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยของผู้เดินทางในพื้นที่ ในชุมชนหรือพื้นที่ที่ผู้เดินทางในชุมชนนั้น ๆ มักเดินทางไป เป็นต้น เพื่อสร้างความตระหนักในปัญหาสุขภาพและกระตุ้นให้เกิดความต้องการในการจัดการ ลดความเสี่ยงเมื่อวางแผนที่จะเดินทางของผู้เดินทางในพื้นที่ นอกจากนี้ควรมีการให้บริการสรุปข้อมูลข่าวสารในพื้นที่ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้เดินทางที่เข้ามา และสื่อสารข้อมูลข่าวสารด้านความเสี่ยงสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยว ที่คนนิยม เดินทางไป ที่มีความทันสมัย โดยอาจจัดทำในรูปแบบโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ หรือรวบรวมให้อยู่บนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์ Facebook Page ไลน์เพื่อธุรกิจ (LINE Official Account) หรือบัญชีเครือข่ายสังคมออนไลน์อื่น ๆ ที่ผู้เดินทางสามารถเข้าถึงได้ง่าย

หน่วยบริการควรจัดเตรียมยา วัคซีน และเวชภัณฑ์อื่น ๆ ให้พร้อมในการดูแลผู้เดินทางในหน่วยบริการ ดังตัวอย่างในภาคผนวก 4 ทั้งนี้ ควรมีการจัดเตรียมทั้งในขนาดของเด็กและผู้ใหญ่ มีระบบลูกโซ่ความเย็นเพื่อรักษา คุณภาพที่ดี และมีระบบคลังเบิกจ่ายเวชภัณฑ์ที่มีมาตรฐาน สามารถตรวจสอบได้ โดยอาจเก็บเวชภัณฑ์เหล่านี้ไว้ใน คลังเวชภัณฑ์ของทางหน่วยบริการเอง หรือใช้ร่วมกับระบบของสถานพยาบาลสนับสนุนการเบิกจ่ายวัคซีน ยา และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้ภายในคลินิกเวชศาสตร์การเดินทาง ให้เป็นไปตามระเบียบของหน่วยงานต้นสังกัดคลินิกนั้น ๆ

2.5 ตัวอย่างการจัดบริการสุขภาพผู้เดินทางของต่างประเทศ

ศูนย์เวชศาสตร์การเดินทาง Emory TravelWell Center สหรัฐอเมริกา

สถาบันวิจัยทางวิชาการของมหาวิทยาลัย Emory ได้ทำงานร่วมกับศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค ของสหรัฐอเมริกา (US CDC) เพื่อสร้างศูนย์เวชศาสตร์การเดินทางแห่งแรกในสหรัฐอเมริกาที่ได้รับการยอมรับมากกว่า 30 ปี ในระดับสากล เป็นศูนย์วิชาการเวชศาสตร์ท่องเที่ยวและโรคอายุรศาสตร์เขตร้อนครบวงจร เพื่อการวินิจฉัย และรักษาโรคติดเชื้ออายุรศาสตร์เขตร้อน โดยผู้เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อและอายุรศาสตร์เขตร้อน รวมไปถึง การให้บริการวัคซีนและบริการด้านสุขภาพสำหรับผู้เดินทางระหว่างประเทศ โดยมีคลินิกตรวจและให้คำปรึกษา ก่อนและหลังการเดินทาง ซึ่งประกอบด้วยบริการที่มีความสำคัญต่าง ๆ เช่น การให้คำปรึกษาเพื่อเตรียมตัวสำหรับการเดินทางระหว่างประเทศ (เป็นการบริการส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90) ได้แก่ การเตรียมพร้อมสำหรับการเดินทาง

ที่ปลอดภัยนอกสหรัฐอเมริกาด้วยการฉีดวัคซีนป้องกัน ยาป้องกันโรค คำแนะนำเชิงลึกด้านสุขภาพของประเทศต่าง ๆ คำแนะนำเกี่ยวกับโรคติดเชื้อ อันตรายทางกายภาพและสิ่งแวดล้อม การปฏิบัติตามมาตรการป้องกันที่เหมาะสม รวมไปถึงการประเมินความเสี่ยงโดยผู้เชี่ยวชาญและการรักษาโรคที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง ซึ่งมีทั้งการตรวจร่างกาย และการทดสอบร่างกายก่อนการเดินทาง การตรวจหาการติดเชื้อต่าง ๆ ในผู้เดินทางกลับจากการเดินทางระหว่างประเทศ เป็นเวลานานและผู้อพยพจากประเทศอื่น ๆ โดยมีการทำงานร่วมกับหลายบริษัทและองค์กรต่าง ๆ ที่มีการดำเนินงานระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์ฝึกอบรมให้แก่แพทย์ประจำบ้าน แพทย์ประจำบ้านต่อยอด และผู้เรียนด้านโรคติดเชื้อ เวชศาสตร์ป้องกัน อายุรศาสตร์ กุมารเวชศาสตร์ โดยสถาบันมีการให้คำปรึกษาและให้การสนับสนุนสถาบันต่าง ๆ รวมไปถึงมีโปรแกรมการฝึกอบรมและการวิจัยเพื่อส่งเสริมศาสตร์ด้านสุขภาพของผู้เดินทาง เวชศาสตร์เขตร้อนและสาธารณสุข เป็นศูนย์วิจัยด้านเวชศาสตร์ป้องกันด้านวัคซีนที่ใช้ในการเดินทาง และด้านอื่น ๆ เช่น การศึกษาเกี่ยวกับอาร์โบไวรัส (Arboviral studies) นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการเฝ้าระวังโรค (GeoSentinel, Global Travelpi Net) อีกด้วย

บุคลากรหลัก ประกอบด้วย

- 1) คณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคติดเชื้อทั้งด้านคลินิกและการวิจัยจากมหาวิทยาลัย Emory 4 คน
- 2) ผู้เชี่ยวชาญของศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของสหรัฐอเมริกา (US CDC) 8 คน
- 3) ผู้ช่วยแพทย์เฉพาะทาง
- 4) พยาบาลเวชปฏิบัติ
- 5) พยาบาลเฉพาะทางด้านการเดินทางและท่องเที่ยว

การฉีดวัคซีนและการให้คำปรึกษาก่อนการเดินทาง

- 1) รายการวัคซีนจำเป็นและวัคซีนแนะนำ มีดังต่อไปนี้

- Yellow Fever	- Influenza (seasonal)
- Typhoid (injection and oral forms are available)	- Poliomyelitis (inactivated polio vaccine)
- Hepatitis A	- Measles/Mumps/Rubella (MMR)
- Hepatitis B	- Pneumococcal Pneumonia
- Hepatitis A/Hepatitis B Combination Vaccine	- Tetanus/Diphtheria/Pertussis (Tdap)
- Meningitis	- Japanese Encephalitis
- Rabies	- Varicella (chickenpox)

- 2) ตัวอย่างของการบริการต่าง ๆ

- การป้องกันโรคมาลาเรีย
- การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันการติดเชื้อจากแมลง
- การให้คำแนะนำเกี่ยวกับความปลอดภัยของอาหารและน้ำ
- การให้คำแนะนำเกี่ยวกับภัยคุกคามด้านสิ่งแวดล้อมและทางกายภาพอื่น ๆ
- การออกใบสั่งยาสำหรับผู้เดินทางที่มีอาการท้องเสียและยานอนหลับ

การดูแลหลังการเดินทางและโรคทางอายุรศาสตร์เขตร้อน

การดูแลหลังการเดินทางจะมีการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญด้านโรคอายุรศาสตร์เขตร้อน แพทย์โรคติดเชื้อ ที่ผ่านการฝึกอบรม ซึ่งมีประสบการณ์หลายปีและมีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้ป่วยที่ไม่สบายหลังจากการเดินทาง โดยสามารถทำการวินิจฉัย ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ และให้การดูแลรักษาผู้ป่วยโรคอายุรศาสตร์เขตร้อนที่แพทย์ ชาวอเมริกันส่วนใหญ่ไม่คุ้นเคย ภายใต้ความร่วมมือระหว่าง Emory University Hospital และศูนย์ควบคุม และป้องกันโรคของสหรัฐอเมริกา (US CDC) ทำให้สามารถเข้าถึงการตรวจวินิจฉัยที่ทันสมัยที่สุดในประเทศได้ ตัวอย่าง ของห้องปฏิบัติการและหน่วยงานพิเศษต่าง ๆ ได้แก่

- 1) ห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ของ Emory University และ US CDC ซึ่งเป็นห้องปฏิบัติการอ้างอิงสากล
- 2) หน่วยเก็บกักทางชีวภาพสำหรับผู้ป่วยนอกสถานที่
- 3) หน่วยโรคติดต่อร้ายแรง (Emory Serious Communicable Diseases Unit, SCDU)

เอกสารอ้างอิง

1. พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย. การท่องเที่ยวกับเศรษฐกิจไทย [อินเทอร์เน็ต]. 2561 [สืบค้นเมื่อ 19 มิ.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.the101.world/tourism-and-thai-economy>
2. ปิยวรรณ เฉลิมฉัตรวิช. นานเท่าไรถึงกลับไปเหมือนเก่า ดูการฟื้นตัว GDP จากวิกฤตเศรษฐกิจครั้งก่อน [อินเทอร์เน็ต]. 2564 [สืบค้นเมื่อ 19 มิ.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: [https://thematter](https://thematter.co/social/thai-economic-crisis-strike-back/150414)
3. .co/social/thai-economic-crisis-strike-back/150414
4. World Health Organization. International Health Regulations (2005) 3rd ed. [Internet]. 2016 [cited 2023 Jun 16]. Available from: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/246107/9789241580496-eng.pdf>
5. Emory Healthcare. TravelWell Center [Internet]. [cited 2023 Jun 16]. Available from: <https://www.emoryhealthcare.org/centers-programs/travelwell>
6. Centers for Disease Control and Prevention. Travelers' Health [Internet]. 2022 [cited 2023 Jun 16]. Available from: <https://wwwnc.cdc.gov/travel/page/find-clinic>

แนวทางการจัดบริการ หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ของประเทศไทย

สุดริตา แสงยนต์
พิมพ์พรรณ พิสุทธิศาล
นุจรีนารถ คูหาเกษมสิน

3.1 การจัดบริการสุขภาพผู้เดินทาง

การจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง สามารถจัดตั้งได้ทั้งหน่วยบริการภาครัฐ และภาคเอกชน ซึ่งแต่ละแห่งอาจมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป เช่น บุคลากรเฉพาะทาง สถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ เวชภัณฑ์ รวมถึงระบบสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง ล้วนมีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบงานบริการให้กับประชาชน ดังนั้น เพื่อให้สามารถจัดบริการสุขภาพผู้เดินทางได้เหมาะสมกับบริบทของหน่วยงาน กรมควบคุมโรคจึงได้จัดทำแนวทางการจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง โดยแบ่งหน่วยบริการออกเป็น 3 ระดับ ตามคุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการที่ควรมีในแต่ละระดับดังนี้

1. หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ระดับพื้นฐาน หมายถึง หน่วยบริการที่สามารถให้คำแนะนำ/ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง และออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ
2. หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ระดับกลาง หมายถึง หน่วยบริการที่สามารถให้บริการก่อนการเดินทาง และประเมินอาการวินิจฉัย ให้การรักษาเบื้องต้น หรือส่งต่อเพื่อการรักษาและป้องกันโรค ขณะเดินทาง หรือหลังกลับจากการเดินทาง
3. หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ระดับสูง หมายถึง หน่วยบริการที่สามารถให้บริการก่อนการเดินทาง ตรวจสมรรถนะทางร่างกาย ตรวจทางห้องปฏิบัติการและรังสีวิทยา และประเมินอาการวินิจฉัย รักษา ขณะเดินทางหรือหลังกลับจากการเดินทาง

โดยมีองค์ประกอบการจัดบริการที่สำคัญ จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการ

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการ

องค์ประกอบที่ 3 บุคลากร

องค์ประกอบที่ 4 อาคาร สถานที่

องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือ เครื่องใช้ ยา เวชภัณฑ์ และเอกสารทางการแพทย์

องค์ประกอบที่ 6 ระบบ เทคโนโลยี และแหล่งข้อมูล

แสดงคุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการที่สำคัญของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางในแต่ละระดับ ตามภาพที่ 3.1

โดยมีรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบ ตามตารางที่ 3.1

หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ระดับพื้นฐาน	หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ระดับกลาง	หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ระดับสูง
คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการที่สำคัญ - เน้นการให้คำแนะนำ/ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง และออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ (ไม่มีบริการฉีดวัคซีน/ให้ยา และหัตถการทางการแพทย์อื่น ๆ) - ผู้ปฏิบัติงาน เช่น แพทย์ พยาบาล เภสัชกร หรือนักวิชาการสาธารณสุข ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้มีใบประกอบวิชาชีพเวชกรรม และมีความรู้และทักษะด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการที่สำคัญ - ให้บริการก่อนการเดินทาง เช่น คำแนะนำ/ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง ให้คำปรึกษาเฉพาะบุคคล ฉีดวัคซีน/ให้ยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ ออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ และออกใบรับรองแพทย์ fit to fly/ศึกษาต่อ/อื่น ๆ - ให้บริการขณะเดินทาง หรือหลังกลับจากการเดินทาง เช่น ประเมินอาการวินิจฉัย ให้การรักษาเบื้องต้น หรือส่งต่อเพื่อการรักษาและป้องกันโรค - ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ (1) แพทย์ (2) พยาบาล (3) เภสัชกร และ (4) นักวิชาการสาธารณสุข หรือบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้มีใบประกอบวิชาชีพเวชกรรม และมีความรู้และทักษะด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการที่สำคัญ - ให้บริการก่อนการเดินทาง เช่น ให้คำปรึกษาเฉพาะบุคคล รวมถึงกลุ่มผู้เดินทางที่มีปัญหาสุขภาพซับซ้อน ฉีดวัคซีน/ให้ยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ โดยเฉพาะป้องกันโรคแพะสูง และยากป้องกันโรคมลารีย์ ออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนฯ และออกใบรับรองแพทย์ fit to fly/ศึกษาต่อ/อื่น ๆ - ให้บริการขณะเดินทาง หรือหลังกลับจากการเดินทาง เช่น รักษาโรคติดเชื้อหรือภาวะผิดปกติที่เกิดขึ้นจากการเดินทางท่องเที่ยว กักกันผู้ป่วย/แยกกักผู้สงสัยป่วยจากโรคติดเชื้อ - ให้บริการตรวจสมรรถนะทางร่างกาย และการตรวจทางห้องปฏิบัติการและรังสีวิทยา - ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ (1) แพทย์ สาขาเวชศาสตร์ป้องกัน ชนงเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว (2) พยาบาล (3) เภสัชกร และ (4) นักวิชาการสาธารณสุข หรือบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้มีใบประกอบวิชาชีพเวชกรรม และมีความรู้และทักษะด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว

ภาพที่ 3.1 คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการที่สำคัญของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางในแต่ละระดับ

ตารางที่ 3.1 องค์ประกอบการจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง

องค์ประกอบบริหารจัดการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
องค์ประกอบที่ 1 การบริหารจัดการ			
1.1 ลักษณะหน่วยบริการ	เป็นหน่วยงานตามคำจำกัดความ “หน่วยบริการ” ในบทที่ 2	เป็นหน่วยงานตามคำจำกัดความ “หน่วยบริการ” ในบทที่ 2	เป็นหน่วยงานตามคำจำกัดความ “หน่วยบริการ” ในบทที่ 2
1.2 นโยบาย แผนงาน	มีแผนงาน/โครงการสนับสนุนการดำเนินงาน หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางประจำปี เช่น • จัดหาวัสดุอุปกรณ์ บุคลากร เพื่อสนับสนุนงานบริการ • เข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพบุคลากร • สื่อสารความเสี่ยงโรคและภัยสุขภาพในพื้นที่ให้กับผู้เดินทาง เป็นต้น	มีนโยบาย และแผนงาน/โครงการสนับสนุนการดำเนินงานหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางประจำปี หรือมีแผนระยะยาว โดยครอบคลุมภารกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น • การพัฒนาและสนับสนุนงานบริการ • การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากร • การเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง • การสร้างความร่วมมือกับเครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น	มีนโยบาย และแผนงาน/โครงการสนับสนุนการดำเนินงานหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางประจำปี หรือมีแผนระยะยาว โดยครอบคลุมภารกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น • การพัฒนาและสนับสนุนงานบริการ • การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพบุคลากร • การเฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง • การสร้างความร่วมมือกับเครือข่าย ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น
1.3 งบประมาณ	ได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่กำหนด	ได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่กำหนด	ได้รับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับดำเนินการตามแผนงาน/โครงการที่กำหนด
1.4 ผู้รับผิดชอบงาน	มีผู้รับผิดชอบงานที่ชัดเจน อาจเป็นกลุ่มงาน/แผนก หรืออยู่ในรูปคณะกรรมการ/คณะทำงาน ที่ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง	มีผู้รับผิดชอบงานที่ชัดเจน อาจเป็นกลุ่มงาน/แผนก หรืออยู่ในรูปคณะกรรมการ/คณะทำงาน ที่ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง	มีผู้รับผิดชอบงานที่ชัดเจน อาจเป็นกลุ่มงาน/แผนก หรืออยู่ในรูปคณะกรรมการ/คณะทำงาน ที่ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง

องค์ประกอบการจัดบริการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการงาน			
2.1 งานบริการสุขภาพผู้เดินทาง	1) ให้คำแนะนำ/ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง เช่น - โรคและภัยสุขภาพที่อาจพบเจอจากการเดินทางท่องเที่ยว - ข้อมูลทั่วไปของสถานที่/ประเทศปลายทาง เช่น สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ความเสี่ยงด้านสุขภาพ - ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับวัคซีนป้องกันโรคระหว่างประเทศที่สำคัญ เช่น วัคซีนไข้เหลือง วัคซีนฮิวาตโรค วัคซีนไข้หวัดใหญ่ วัคซีนฮิวาตโรค - แนะนำหรือส่งต่อเข้ารับบริการในเครือข่ายหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง 2) ออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ	1) ให้บริการก่อนการเดินทาง เช่น - ให้คำแนะนำ/ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง - ให้คำปรึกษาเฉพาะบุคคล รวมถึงกลุ่มผู้เดินทางที่มีปัญหาสุขภาพซับซ้อน - ฉีดยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ - ออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ - ออกใบรับรองแพทย์ fit to fly/ ศึกษาต่อ/อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ให้บริการขณะเดินทาง หรือหลังกลับจากการเดินทาง - ปรึกษาปัญหาเบื้องต้นที่เกิดขึ้นขณะเดินทาง หรือหลังกลับจากการเดินทาง ณ หน่วยบริการ หรือผ่านโทรเวชกรรม (Telemedicine) - รักษาโรคติดเชื้อ หรือภาวะผิดปกติที่เกิดขึ้นจากการเดินทางท่องเที่ยว - กักกันผู้ป่วย/แยกกักผู้สงสัยป่วยจากโรคติดเชื้อ	1) ให้บริการก่อนการเดินทาง เช่น - ให้คำแนะนำ/ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง - ให้คำปรึกษาเฉพาะบุคคล รวมถึงกลุ่มผู้เดินทางที่มีปัญหาสุขภาพซับซ้อน - ฉีดยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ - ให้คำปรึกษาป้องกันโรคที่เกิดจากการเดินทาง - ออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ - ออกใบรับรองแพทย์ fit to fly/ ศึกษาต่อ/อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) ให้บริการขณะเดินทาง หรือหลังกลับจากการเดินทาง - ปรึกษาปัญหาเบื้องต้นที่เกิดขึ้นขณะเดินทาง หรือหลังกลับจากการเดินทาง ณ หน่วยบริการ หรือผ่านโทรเวชกรรม (Telemedicine) - รักษาโรคติดเชื้อ หรือภาวะผิดปกติที่เกิดขึ้นจากการเดินทางท่องเที่ยว - กักกันผู้ป่วย/แยกกักผู้สงสัยป่วยจากโรคติดเชื้อ

องค์ประกอบการจัดบริการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
			3) ตรวจสอบสมรรถนะทางร่างกาย เช่น • คลื่นไฟฟ้าหัวใจ (EKG) • สายตาและตาบอดสี • การได้ยิน 4) ตรวจทางห้องปฏิบัติการและรังสีวิทยา เช่น • ตรวจทางห้องปฏิบัติการพื้นฐาน จากตัวอย่างเลือด ปัสสาวะ อุจจาระ • Tuberculin skin test หรือ IGRA • ตรวจระดับภูมิคุ้มกันในร่างกาย • ตรวจเพื่อการวินิจฉัยโรคติดเชื้อ เช่น RT-PCR test สำหรับเชื้อ SARS-CoV-2, malaria thick/thin film, Antigen/ Serology test for dengue infection • ตรวจทางรังสีวิทยา

องค์ประกอบการจัดบริการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
2.2 งานสนับสนุน	1) มีการเฝ้าระวังป้องกันโรคและภัยสุขภาพเชิงรุก เช่น • ประเมินความเสี่ยงโรคและภัยสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยว • ลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ผู้เดินทางตามสถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก เช่น ความรู้เรื่องการสวมเสื้อชูชีพ เมื่อเดินทางท่องเที่ยวทางเรือ	1) มีการเฝ้าระวังป้องกันโรคและภัยสุขภาพเชิงรุก เช่น • ประเมินความเสี่ยงโรคและภัยสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยว • ลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ผู้เดินทางตามสถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก เช่น ความรู้เรื่องการสวมเสื้อชูชีพ เมื่อเดินทางท่องเที่ยวทางเรือ 2) มีแผนการช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉิน ทั้งกรณีการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน และภาวะแพ้นรุนแรง (Anaphylaxis) และควรมีการซ้อมแผนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 3) มีแผนการส่งต่อผู้ป่วยไปรับการรักษาต่อ และควรมีการซ้อมแผนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	1) มีการเฝ้าระวังป้องกันโรคและภัยสุขภาพเชิงรุก เช่น • ประเมินความเสี่ยงโรคและภัยสุขภาพในสถานที่ท่องเที่ยว • ลงพื้นที่ให้ความรู้แก่ผู้เดินทางตามสถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก เช่น ความรู้เรื่องการสวมเสื้อชูชีพ เมื่อเดินทางท่องเที่ยวทางเรือ 2) มีแผนการช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉิน ทั้งกรณีการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน และภาวะแพ้นรุนแรง (Anaphylaxis) และควรมีการซ้อมแผนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 3) มีแผนการส่งต่อผู้ป่วยไปรับการรักษาต่อ และควรมีการซ้อมแผนอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง 4) มีการศึกษาวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว

องค์ประกอบบริหารจัดการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
องค์ประกอบที่ 3 บุคลากร			
3.1 ตำแหน่ง	บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข เช่น แพทย์ พยาบาล เภสัชกร นักวิชาการสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้มีใบประกอบวิชาชีพเวชกรรม ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติงานอาจเป็นบุคลากรประจำหรือหมุนเวียนจากส่วนงานอื่นภายในหน่วยงาน หรือได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานภายนอก สนับสนุนการปฏิบัติงาน	1) แพทย์ 2) พยาบาล 3) เภสัชกร 4) นักวิชาการสาธารณสุข หรือบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้มีใบประกอบวิชาชีพเวชกรรม ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติงานอาจเป็นบุคลากรประจำหรือหมุนเวียนจากส่วนงานอื่นภายในหน่วยงาน หรือได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก สนับสนุนการปฏิบัติงาน	1) แพทย์ มีวุฒิบัตร/อนุมัติบัตรเพื่อแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม สาขาเวชศาสตร์ป้องกัน แขนงเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว 2) พยาบาล 3) เภสัชกร 4) นักวิชาการสาธารณสุข หรือบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของผู้มีใบประกอบวิชาชีพเวชกรรม ทั้งนี้ ผู้ปฏิบัติงานอาจเป็นบุคลากรประจำ หรือหมุนเวียนจากส่วนงานอื่นภายในหน่วยงาน หรือได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานภายนอก สนับสนุนการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบการจัดบริการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
3.2 สมรรถนะบุคลากร	1) บุคลากรที่ให้บริการผู้รับบริการโดยตรง - มีความรู้และทักษะด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว (ภาคผนวก 5) - ผ่านการอบรมของกรมควบคุมโรค สมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย หรือคณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น - สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างชาตินั้นๆ ได้ในระดับพื้นฐาน	1) บุคลากรที่ให้บริการผู้รับบริการโดยตรง - มีความรู้และทักษะด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว (ภาคผนวก 5) - ผ่านการอบรมของกรมควบคุมโรค สมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย หรือคณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น - สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างชาตินั้นๆ ได้เพียงพอต่อการให้บริการ 2) บุคลากรทุกคน ได้รับฝึกอบรมการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน (basic life support) 3) แพทย์มีองค์ความรู้และทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น 5 ข้อ ได้แก่ - วัดชีพจร และยาป้องกันและรักษาโรคที่เกิดจากการเดินทาง - การออกหนังสือรับรองการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค - โรคที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางตามระบบาดวิทยาของโรคในขั้นต้น - ทักษะการให้คำปรึกษาก่อนการเดินทางในผู้เดินทาง - ทักษะการให้การตรวจวินิจฉัยและรักษาโรคที่เกิดขึ้นระหว่าง หรือหลังการเดินทางเบื้องต้น	1) บุคลากรที่ให้บริการผู้รับบริการโดยตรง - มีความรู้และทักษะด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว (ภาคผนวก 5) - ผ่านการอบรมของกรมควบคุมโรค สมาคมเวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย หรือคณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น - สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างชาตินั้นๆ ได้เพียงพอต่อการให้บริการ 2) บุคลากรทุกคน ได้รับฝึกอบรมการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน (basic life support) 3) แพทย์มีองค์ความรู้และทักษะเบื้องต้นที่จำเป็น 6 ข้อ ได้แก่ - วัดชีพจร และยาป้องกันและรักษาโรคที่เกิดจากการเดินทาง - การออกหนังสือรับรองการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค - โรคที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางตามระบบาดวิทยาของโรคในขั้นต้น - ทักษะการให้คำปรึกษาก่อนการเดินทางในกลุ่มผู้เดินทางที่มีปัญหาสุขภาพซับซ้อน - ทักษะการให้คำปรึกษาก่อนการเดินทางในผู้เดินทางที่มีกิจกรรมต่างๆ - ทักษะการให้การตรวจวินิจฉัยและรักษาโรคที่เกิดขึ้นระหว่าง หรือหลังการเดินทาง

องค์ประกอบบริการจัดการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
องค์ประกอบที่ 4 อาคาร สถานที่			
4.1 อาคาร สถานที่⁽¹⁾	1) มีป้ายชื่อหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางที่ชัดเจน ให้ผู้รับบริการมองเห็นได้ง่าย 2) มีการจัดสถานที่ หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง แยกเป็นส่วนชัดเจนจากคลินิกหรืองานบริการอื่น	1) มีป้ายชื่อหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางที่ชัดเจน ให้ผู้รับบริการมองเห็นได้ง่าย 2) มีการจัดสถานที่ หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง แยกเป็นส่วนชัดเจนจากคลินิกหรืองานบริการอื่น 3) มีจุดคัดกรองโรคผู้มารับบริการ 4) มีห้องฉีดยา 5) มีสถานที่ให้ผู้รับบริการนั่งรอสังเกตอาการหลังจากได้รับวัคซีน 6) มีสถานที่ที่สามารถให้การดูแลรักษา กรณีฉุกเฉิน เช่น การช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว 7) มีสถานที่เฉพาะสำหรับแยกผู้ป่วยโรคติดต่อ ฉุกเฉินเคลื่อนย้ายหรือส่งต่อ	1) มีป้ายชื่อหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางที่ชัดเจน ให้ผู้รับบริการมองเห็นได้ง่าย 2) มีการจัดสถานที่ หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง แยกเป็นส่วนชัดเจนจากคลินิกหรืองานบริการอื่น 3) มีจุดคัดกรองโรคผู้มารับบริการ 4) มีห้องฉีดยา 5) มีสถานที่ให้ผู้รับบริการนั่งรอสังเกตอาการหลังจากได้รับวัคซีน 6) มีสถานที่ที่สามารถให้การดูแลรักษา กรณีฉุกเฉิน เช่น การช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน ได้อย่างสะดวกรวดเร็ว 7) มีสถานที่เฉพาะสำหรับแยกผู้ป่วยโรคติดต่อ ฉุกเฉินเคลื่อนย้ายหรือส่งต่อ

องค์ประกอบบริการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
องค์ประกอบที่ 5 เครื่องมือ เครื่องใช้ ยา เวชภัณฑ์ และเอกสารทางการแพทย์			
5.1 เครื่องมือ เครื่องใช้	1) อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ พร้อมระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สำหรับสืบค้นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพ ผู้เดินทาง 2) อุปกรณ์สำหรับการออกเอกสารรับรองการให้วัคซีน หรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ	1) จัดให้มีเครื่องมือ เครื่องใช้ ที่จำเป็น ในจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอ (ภาคผนวก 2 หรือภาคผนวก 6 ตามลักษณะหน่วยบริการ)^{(2),(3)} เช่น • ตู้หรืออุปกรณ์เก็บเวชระเบียน • ตู้หรือชั้นเก็บยาและเวชภัณฑ์อื่น • เครื่องมืออุปกรณ์และเวชภัณฑ์สำหรับควบคุมการติดเชื้อ ในกรณีจำเป็นต้องมี • อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉิน • ชุดตรวจโรคและชุดให้การรักษาทัวไป ตามมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ • ตู้เย็นสำหรับเก็บยาหรือเวชภัณฑ์อื่น 2) อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ พร้อมระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สำหรับสืบค้นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง 3) อุปกรณ์สำหรับการออกเอกสารรับรองการให้วัคซีน หรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ	1) จัดให้มีเครื่องมือ เครื่องใช้ ที่จำเป็น ในจำนวนที่เหมาะสมเพียงพอ (ภาคผนวก 2 หรือภาคผนวก 6 ตามลักษณะหน่วยบริการ)^{(1),(2)} เช่น • ตู้หรืออุปกรณ์เก็บเวชระเบียน • ตู้หรือชั้นเก็บยาและเวชภัณฑ์อื่น • เครื่องมืออุปกรณ์และเวชภัณฑ์สำหรับควบคุมการติดเชื้อ ในกรณีจำเป็นต้องมี • อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉิน • ชุดตรวจโรคและชุดให้การรักษาทัวไป ตามมาตรฐานการประกอบวิชาชีพ • ตู้เย็นสำหรับเก็บยาหรือเวชภัณฑ์อื่น 2) อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ พร้อมระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต สำหรับสืบค้นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสุขภาพผู้เดินทาง 3) อุปกรณ์สำหรับการออกเอกสารรับรองการให้วัคซีน หรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ

องค์ประกอบการจัดบริการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
5.2 ยก ⁽⁴⁾		1) ยารักษา/ป้องกันโรคเฉพาะ Traveler's diarrhea: • Norfloxacin • Ciprofloxacin • Azithromycin • ORS • Loperamide • BSS • Buscopan (Hyoscine butylbromide) • Domperidone 2) ยารักษาตามอาการ ยาแก้ปวด : • Paracetamol • NSAIDs (e.g. ibuprofen, naproxen, celecoxib) ยาแก้อาการเมาเรือ : • Scopolamine • Dimenhydrinate	1) ยารักษา/ป้องกันโรคเฉพาะ Traveler's diarrhea: • Norfloxacin • Ciprofloxacin • Azithromycin • ORS • Loperamide • BSS • Buscopan (Hyoscine butylbromide) • Domperidone Altitude illness: • Acetazolamide • Dexamethasone • Nifedipine SR Antimalarial: • Chloroquine • primaquine • DHA-PIP • Mefloquine • Atovaquone -proguanil • Doxycycline • Artesunate 2) ยารักษาตามอาการ ยาแก้ปวด : • Paracetamol • NSAIDs (e.g. ibuprofen, naproxen, celecoxib)

องค์ประกอบการจัดบริการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
			ยาแก้อาการเมารถ : - Scopolamine - Dimenhydrinate
5.3 วัคซีน ⁽⁴⁾		วัคซีนที่หน่วยบริการควรมี - Yellow fever - Meningococcal ACYW - Cholera - Influenza - IPV - Tdap/Td/DTaP/aP - Japanese Encephalitis - MMR - Hepatitis B - HPV - Varicella - Zoster - Hepatitis A/ Hepatitis A/B combination - Rabies - Typhoid - Pneumococcal - Covid 19	วัคซีนที่หน่วยบริการควรมี - Yellow fever - Meningococcal ACYW - Cholera - Influenza - IPV - Tdap/Td/DTaP/aP - Japanese Encephalitis - MMR - Hepatitis B - HPV - Varicella - Zoster - Hepatitis A/ Hepatitis A/B combination - Rabies - Typhoid - Pneumococcal - Covid 19
5.4 เอกสารทางการแพทย์ (ภาคผนวก 7)	เอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ	1) แบบฟอร์มคัดกรองสุขภาพผู้รับบริการ 2) ใบยินยอมรับการฉีดวัคซีน/การรักษา 3) เอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ 4) ใบรับรองแพทย์	1) แบบฟอร์มคัดกรองสุขภาพผู้รับบริการ 2) ใบยินยอมให้รักษาและรับบริการฉีดวัคซีน 3) เอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ 4) ใบรับรองแพทย์

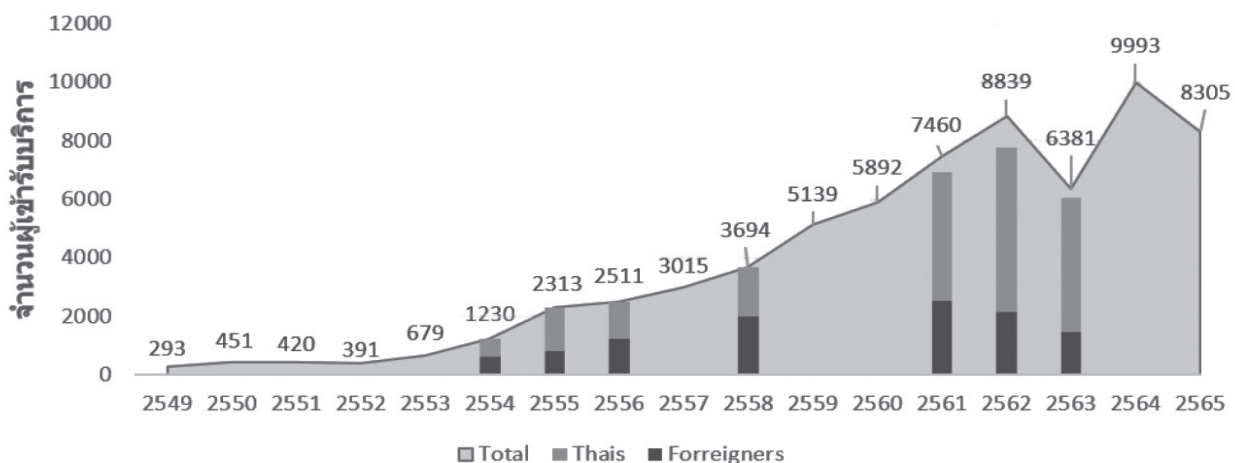
องค์ประกอบบริการจัดการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
องค์ประกอบที่ 6 ระบบ เทคโนโลยี และแหล่งข้อมูล			
6.1 ระบบ และเทคโนโลยี	1) ระบบออกเอกสารรับรองการฉีดวัคซีนเพื่อการเดินทางระหว่างประเทศ (INTERVAC) 2) ระบบนัดหมายผู้รับบริการ 3) ระบบคลังยาและเวชภัณฑ์ 4) ระบบโทรเวชกรรม	1) ระบบเวชระเบียน 2) ระบบออกเอกสารรับรองการฉีดวัคซีนเพื่อการเดินทางระหว่างประเทศ (INTERVAC) 3) ระบบนัดหมายผู้รับบริการ 4) ระบบคลังยาและเวชภัณฑ์ 5) ระบบโทรเวชกรรม	1) ระบบเวชระเบียน 2) ระบบออกเอกสารรับรองการฉีดวัคซีนเพื่อการเดินทางระหว่างประเทศ (INTERVAC) 3) ระบบนัดหมายผู้รับบริการ 4) ระบบคลังยาและเวชภัณฑ์ 5) ระบบโทรเวชกรรม
6.2 ฐานข้อมูลงานบริการ	1) ฐานข้อมูลทั่วไปของผู้รับบริการ เช่น • ชื่อ นามสกุล • สัญชาติ • เพศ • อายุ • วัตถุประสงค์การเข้ารับบริการ 2) ฐานข้อมูลการออกเอกสารรับรองการให้วัคซีนหรือยาป้องกันโรคระหว่างประเทศ	1) ฐานข้อมูลทั่วไปของผู้รับบริการ เช่น • ชื่อ นามสกุล • สัญชาติ • เพศ • อายุ • จำนวนที่มารับบริการ 2) ฐานข้อมูลการให้บริการ เช่น • การรับคำปรึกษา คำแนะนำ • ยา และวัคซีนที่ได้รับ • การออกเอกสารรับรองต่าง ๆ เช่น ใบรับรองแพทย์ ให้มีการจัดเก็บสำเนาเพื่อประโยชน์ในการค้นหาและอ้างอิง • การเฝ้าระวังติดตามหลังกลับจากการเดินทาง • ข้อมูลการเจ็บป่วย ตรวจรักษา และส่งต่อ	1) ฐานข้อมูลทั่วไปของผู้รับบริการ เช่น • ชื่อ นามสกุล • สัญชาติ • เพศ • อายุ • จำนวนที่มารับบริการ 2) ฐานข้อมูลการให้บริการ เช่น • การรับคำปรึกษา คำแนะนำ • ยา และวัคซีนที่ได้รับ • การออกเอกสารรับรองต่าง ๆ เช่น ใบรับรองแพทย์ ให้มีการจัดเก็บสำเนาเพื่อประโยชน์ในการค้นหาและอ้างอิง • การเฝ้าระวังติดตามหลังกลับจากการเดินทาง • ข้อมูลการเจ็บป่วย ตรวจรักษา และส่งต่อ

องค์ประกอบการจัดบริการ	คุณสมบัติและศักยภาพการให้บริการของหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง		
	ระดับพื้นฐาน	ระดับกลาง	ระดับสูง
6.3 ทำเนียบ	1) มีทำเนียบเครือข่ายแพทย์เฉพาะทางเพื่อให้หน่วยบริการสามารถขอรับคำปรึกษาระหว่างหน่วยงานได้ 2) มีทำเนียบเครือข่ายหน่วยบริการสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการส่งต่อ หรือ รับการรักษาต่อ 3) มีทำเนียบเครือข่ายเฝ้าระวังแจ้งเตือนสอบสวน ควบคุมโรคในพื้นที่ 4) มีทำเนียบเครือข่ายสื่อสารประชาสัมพันธ์ด้านสุขภาพผู้เดินทางในพื้นที่ เช่น • การท่องเที่ยวจังหวัด • สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา • เครือข่ายมัคคุเทศก์ • เครือข่ายโรงแรม/ที่พัก	1) มีทำเนียบเครือข่ายแพทย์เฉพาะทางเพื่อให้หน่วยบริการสามารถขอรับคำปรึกษาระหว่างหน่วยงานได้ 2) มีทำเนียบเครือข่ายหน่วยบริการสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการส่งต่อ หรือ รับการรักษาต่อ 3) มีทำเนียบเครือข่ายเฝ้าระวังแจ้งเตือนสอบสวน ควบคุมโรคในพื้นที่ 4) มีทำเนียบเครือข่ายสื่อสารประชาสัมพันธ์ด้านสุขภาพผู้เดินทางในพื้นที่ เช่น • การท่องเที่ยวจังหวัด • สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา • เครือข่ายมัคคุเทศก์ • เครือข่ายโรงแรม/ที่พัก	1) มีทำเนียบเครือข่ายแพทย์เฉพาะทางเพื่อให้หน่วยบริการสามารถขอรับคำปรึกษาระหว่างหน่วยงานได้ 2) มีทำเนียบเครือข่ายหน่วยบริการสาธารณสุขที่เกี่ยวข้องกับการส่งต่อ หรือ รับการรักษาต่อ 3) มีทำเนียบเครือข่ายเฝ้าระวังแจ้งเตือนสอบสวน ควบคุมโรคในพื้นที่ 4) มีทำเนียบเครือข่ายสื่อสารประชาสัมพันธ์ด้านสุขภาพผู้เดินทางในพื้นที่ เช่น • การท่องเที่ยวจังหวัด • สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา • เครือข่ายมัคคุเทศก์ • เครือข่ายโรงแรม/ที่พัก

3.2 ตัวอย่างกรณีศึกษาการดำเนินงานคลินิกเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยวของประเทศไทย

ตัวอย่างที่ 1 คลินิกเวชศาสตร์ท่องเที่ยวและการเดินทาง โรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล

คลินิกเวชศาสตร์ท่องเที่ยวและการเดินทาง (คลินิกนักท่องเที่ยว) เป็นส่วนหนึ่งของโรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน คณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล เริ่มเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยในระยะแรกผู้เข้ารับบริการส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติที่ทำงาน หรือพำนักรอยู่ในประเทศไทย ต่อมาเมื่อคนไทยเริ่มมีการเดินทางไปต่างประเทศมากขึ้น จำนวนผู้เข้ารับบริการที่คลินิกนักท่องเที่ยวจึงมีมากขึ้นตามลำดับ โดยในช่วงก่อนเกิดการระบาดของโรคโควิด 19 ในปีงบประมาณ 2561 มีจำนวนผู้เข้ารับบริการที่คลินิกทั้งหมด 6,943 คน และเพิ่มขึ้นถึง 8,839 คน ในปีงบประมาณ 2562 และหลังเกิดการระบาดของโควิด 19 จำนวนผู้รับบริการลดลง แต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี หลังจากที่มีการเดินทางระหว่างประเทศเริ่มกลับเข้าสู่ภาวะปกติ

ภาพที่ 3.2 จำนวนผู้เข้ารับบริการที่คลินิกนักท่องเที่ยว ตามปีงบประมาณ

สถานที่ตั้งของคลินิกอยู่บริเวณชั้น 3 อาคารราชนครินทร์ ซึ่งเป็นการใช้พื้นที่ร่วมกับคลินิกตรวจโรคทั่วไป และคลินิกโรคเฉพาะทางของโรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน มีการแบ่งสัดส่วนการใช้งานเป็นส่วนของโถงพยาบาลสำหรับการคัดกรอง ลงทะเบียนและออกใบนัดหมาย ห้องตรวจโดยแพทย์ ห้องเจาะเลือด ห้องฉีดยาและวัคซีน ซึ่งมีตู้แช่วัคซีนพร้อมใช้งาน และควบคุมภายใต้ระบบห่วงโซ่ความเย็นที่เหมาะสม และมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ช่วยชีวิตอย่างเหมาะสมในกรณีที่เกิดเหตุการณ์ไม่คาดคิด รวมทั้งมีบริเวณสำหรับให้ผู้ป่วยนั่งสังเกตอาการหลังฉีดยาเพื่อเฝ้าระวังการแพ้รุนแรง มีแผนกการเงินของโรงพยาบาลอยู่บริเวณใกล้เคียง และแผนกเภสัชกรรมบริเวณชั้น 1 ของอาคารเดียวกัน ซึ่งผู้เข้ารับบริการสามารถรับยาได้ก่อนเดินทางกลับบ้าน โดยพยายามจัดบริการให้เป็น One-stop service ข้อได้เปรียบอย่างหนึ่งของคลินิกนักท่องเที่ยว คือ การที่จัดตั้งคลินิกในโรงพยาบาลนั้นสามารถใช้อุปกรณ์บางส่วนและบริการอื่น ๆ

ของโรงพยาบาลได้ ทำให้การดูแลผู้เดินทางเป็นไปอย่างครบวงจร สามารถให้การดูแลนักท่องเที่ยวหลังจากกลับจากการเดินทางได้ (post-travel visit) และหากจำเป็นต้องรับไว้เป็นผู้ป่วยในก็สามารถทำได้โดยง่ายและรวดเร็ว

การดำเนินงานของคลินิก จะดำเนินการโดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว ที่ได้รับการฝึกอบรมโดยเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะในการปฏิบัติงานในการให้คำปรึกษาและการดูแลผู้เดินทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการประเมินความเสี่ยงของผู้เดินทางแต่ละบุคคล เพื่อให้คำแนะนำในการป้องกันโรค พิจารณาส่งยาหรือวัคซีนได้ตามความเหมาะสม รวมถึงมีความรู้ด้านระบาดวิทยาของโรคต่าง ๆ นอกเหนือจากโรคที่พบในประเทศไทย และมีความรู้พื้นฐานถึงสาเหตุ อาการ อาการแสดง การวินิจฉัย ตลอดจนให้การรักษา ป้องกันและส่งต่อได้ หากจำเป็น รวมถึงมีพยาบาลประจำคลินิกที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ช่วยแพทย์ และช่วยบริหารจัดการคลินิกในด้านต่าง ๆ เช่น การทำประวัติผู้ป่วย การฉีดยาหรือวัคซีน และการให้สุขศึกษาแก่ผู้ป่วย เป็นต้น

1. หลักสำคัญของบริการในคลินิกนักท่องเที่ยว

1.1 การให้คำปรึกษาก่อนการเดินทาง (Pre-travel counselling)

การให้คำปรึกษาก่อนการเดินทางเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งของการให้บริการที่คลินิก โดยจะดำเนินการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เพราะผู้เดินทางแต่ละรายมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านของลักษณะในการเดินทาง และประวัติส่วนบุคคล ดังนั้น แพทย์จะประเมินความเสี่ยงเป็นราย ๆ และให้คำแนะนำที่จำเพาะกับบุคคลนั้น ๆ โดยคำนึงถึง risk-benefit-cost เสมอ

ขั้นตอนสำคัญในการให้คำปรึกษา คือ (1) การซักประวัติของผู้เดินทาง ซึ่งเป็นรายละเอียดเฉพาะตัว เช่น อายุ เพศ โรคประจำตัว ประวัติการแพ้ยา ประวัติการได้รับวัคซีน ประวัติการท่องเที่ยวในอดีต รวมถึงสาเหตุของการมาพบแพทย์ในครั้งนี้ (2) ประเมินแผนการเดินทางโดยพิจารณาถึงสถานที่ที่ไป การเดินทาง ระยะเวลา กิจกรรมที่จะทำ แล้วรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาประเมินความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพที่อาจเกิดขึ้น และหาวิธีลดความเสี่ยงเหล่านั้นลง

1.2 การดูแลรักษานักท่องเที่ยวระหว่างการเดินทาง (During travel visit) และการดูแลนักท่องเที่ยวหลังการเดินทาง (Post-travel visit)

ความเจ็บป่วยที่นำนักท่องเที่ยวเข้ามาปรึกษาปัญหาสุขภาพระหว่างการเดินทาง และภายหลัง การเดินทางที่พบบ่อย เช่น ไข้ อุดจากระร่วง ภูมิแพ้หรือแมวกัด มีผื่นขึ้น เป็นหวัด ซึ่งเป็นปัญหาที่พบได้ในเวชปฏิบัติทั่วไปทั้งในคนไทยและคนต่างชาติ ซึ่งสามารถให้การดูแลรักษาตามมาตรฐาน แต่ในขณะเดียวกันความเจ็บป่วยนั้นอาจเกี่ยวข้องกับการเดินทาง เช่น ภาวะบางอย่างที่พบได้บ่อยในชาวต่างชาติมากกว่าคนไทย หรือสาเหตุการติดเชื้อโรคต่าง ๆ ซึ่งเป็นโรคเฉพาะถิ่น หรือไม่พบในประเทศไทย เป็นต้น แล้วพามาแสดงอาการภายหลังเดินทางกลับมายังประเทศไทยแล้ว การดูแลรักษาผู้ป่วยกลุ่มนี้จะต้องมุ่งเน้นไปถึงระบาดวิทยาของโรคในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย ประเมินถึงความเสี่ยงในการติดต่อระยะพักตัวของโรค อาการและอาการแสดงของโรค รวมถึงวิธีการวินิจฉัยโรคอย่างเหมาะสม

2. ตัวอย่างบริการของคลินิก

- การให้ข้อมูลเกี่ยวกับระบาดวิทยาของโรคต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ และโรคอุบัติใหม่ต่าง ๆ (Emerging diseases) เพื่อช่วยในการให้คำปรึกษา ก่อนการเดินทาง รวมถึงการให้สุขศึกษาและแนะนำวิธีการป้องกันโรค
- การให้วัคซีนและให้บริการฉีดวัคซีน ตามความเสี่ยงเป็นรายบุคคล
- การให้คำปรึกษาเรื่องความเสี่ยงของการติดเชื้อมาลาเรียในแต่ละพื้นที่ การป้องกันด้วยวิธีต่าง ๆ และประเมินข้อบ่งชี้ในการใช้ยาป้องกันมาลาเรีย วิธีการบริหารยา ข้อควรระวัง และผลข้างเคียง ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการใช้ยา รวมถึงให้การตรวจและรักษาในกรณีที่สงสัยการติดเชื้อมาลาเรีย เช่น หลังเดินทางกลับมาจากพื้นที่เสี่ยง
- การให้คำปรึกษาในการป้องกันโรคแพ้ความสูง (High Altitude Illness) สาเหตุ อาการและอาการแสดง วิธีการป้องกันด้วยการใช้ยาและไม่ใช้ยา รวมถึงวิธีการดูแลรักษาเบื้องต้นหากมีอาการ
- การตรวจหาสารพันธุกรรมเชื้อโควิดและออกใบรับรองแพทย์ก่อนการผ่าตัด หรือก่อนการเดินทาง ตามข้อบังคับของสายการบินและประเทศปลายทาง
- การตรวจสุขภาพก่อนการเดินทางไปทำงาน ไปศึกษาต่อต่างประเทศ และออกใบรับรองแพทย์ สามารถเข้ารับการตรวจได้ที่คลินิก โดยควรนำเอกสารข้อกำหนดในการตรวจร่างกายมาพบแพทย์ เนื่องจากการไปทำงานหรือศึกษาต่อในแต่ละที่ มีข้อกำหนดที่แตกต่างกัน และบางแห่งอาจมีแบบฟอร์มเฉพาะสำหรับการตรวจร่างกาย
- การให้คำแนะนำก่อนไปทำงานหรือปฏิบัติงานในต่างประเทศเป็นหมู่คณะ เนื่องจากในปัจจุบัน มีหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน รวมถึงบริษัทต่าง ๆ มีการส่งเจ้าหน้าที่ คนงาน ในทุกระดับไปทำงานหรือปฏิบัติงานในต่างประเทศ ซึ่งในบางครั้งจำเป็นต้องเดินทางไปยังพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการติดเชื้อโรคบางชนิด เช่น ไปประเทศในแถบแอฟริกา อเมริกาใต้ หรือในเอเชีย บางประเทศ สามารถติดต่อเข้ารับคำปรึกษาแนะนำ รวมถึงฉีดวัคซีนก่อนการเดินทางเป็นหมู่คณะ ได้ที่คลินิกนักท่องเที่ยว
- การตรวจภูมิคุ้มกันวัณโรคทางผิวหนัง (Tuberculin skin test, Mantoux test) เป็นการตรวจคัดกรองด้านภูมิคุ้มกันต่อการติดเชื้อวัณโรค ซึ่งบางประเทศยังกำหนดให้มีการตรวจก่อนการขอยื่นวีซ่านักเรียนเพื่อเข้าศึกษาต่อในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยทางคลินิกจะเปิดให้บริการนี้ทุกวันจันทร์และอังคารเท่านั้น และจะต้องมาพบแพทย์อีกครั้งเพื่ออ่านผล
- การตรวจรักษาโรคทั่วไป โรคเขตร้อน และโรคหลังจากการเดินทาง เนื่องจากคลินิกเวชศาสตร์ท่องเที่ยวและการเดินทาง เป็นส่วนหนึ่งของโรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน ผู้ป่วยที่ต้องการตรวจหรือรักษาโรคหลังการเดินทาง สามารถมาใช้บริการได้ โดยทางโรงพยาบาลมีบริการตลอด 24 ชม.

3. เอกสารต่าง ๆ ที่ใช้ในคลินิกนักท่องเที่ยว

3.1 เอกสารข้อมูลผู้เดินทางและประวัติการเดินทาง เป็นข้อมูลส่วนตัวทั่วไป ข้อมูลด้านสุขภาพของผู้เดินทาง และข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางในเบื้องต้น เช่น ประวัติการเดินทางในอดีตที่ผ่านมา และข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทางในครั้งนี้อย่างต้องการปรึกษาแพทย์ โรคประจำตัว ประวัติการใช้ยา ประวัติการแพ้ยาและส่วนประกอบของวัคซีน รวมถึงประวัติวัคซีนที่เคยได้รับในอดีตที่ผ่านมา โดยผู้เข้ารับบริการที่คลินิกนักท่องเที่ยวทุกคนจะต้องกรอกข้อมูลในเอกสารฉบับนี้

3.2 เอกสารข้อมูลผู้เดินทางกรณีเจ็บป่วย ใช้ในกรณีที่ผู้เดินทางมีความเจ็บป่วยและต้องการจะปรึกษาเกี่ยวกับอาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้น โดยจะเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับความเจ็บป่วยที่ต้องการปรึกษา รวมถึงประวัติการเดินทางที่ผ่านมาในอดีตด้วย เพื่อใช้ประเมินเกี่ยวกับ travel-related diseases

3.3 แบบขอรับการฉีดวัคซีนไข้เหลือง ใช้ในกรณีที่ผู้เข้ารับบริการต้องการฉีดวัคซีน หรือมีข้อบ่งชี้ในการได้รับวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง โดยจะเป็นการถามข้อมูลเบื้องต้นว่าจะเดินทางไปประเทศใด และกำหนดการเดินทางเมื่อไหร่ เพื่อทราบถึงข้อบ่งชี้ในการรับวัคซีนไข้เหลือง รวมทั้งคำถามเพื่อประเมินว่าผู้เข้ารับบริการ มีข้อห้ามหรือข้อควรระวังในการรับวัคซีนไข้เหลืองหรือไม่

3.4 แบบการขอเอกสารรับรองการฉีดวัคซีนไข้เหลืองใหม่ ในกรณีที่ผู้เดินทางเคยได้รับวัคซีนไข้เหลืองที่คลินิกนักท่องเที่ยว โรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อนมาก่อน แต่ทำเอกสารรับรองการฉีดวัคซีนหาย (สมุดเหลือง) ผู้เดินทางสามารถติดต่อขอรับเอกสารรับรองการฉีดเล่มใหม่ได้ โดยกรอกเอกสารฉบับนี้ พร้อมทั้งแนบใบแจ้งความ และสำเนาพาสปอร์ต 1 ฉบับ

3.5 ใบยินยอมการฉีดวัคซีนต่าง ๆ จะเป็นเอกสารที่รวบรวมรายชื่อวัคซีนต่าง ๆ ที่ใช้ในคลินิก รวมถึงวิธีการฉีดวัคซีนแต่ละชนิด ระยะห่างระหว่างเข็ม ให้ผู้เข้ารับบริการลงนามภายหลังการเข้าปรึกษาแพทย์แล้ว เพื่อเป็นการให้ข้อมูลโดยสรุปอีกครั้งว่า ในการพบแพทย์ครั้งนี้ ผู้ป่วยจะได้รับการฉีดวัคซีนชนิดใดและอย่างไร

3.6 เอกสารในกรณีต้องการตรวจโควิดก่อนการเดินทาง เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการเดินทาง ได้แก่ ประเทศปลายทางที่จะเดินทางไป ประเทศที่เปลี่ยนเครื่อง สายการบิน เที่ยวบิน วันและเวลาที่จะเดินทาง ระยะเวลารอเปลี่ยนเครื่อง กฎระเบียบและข้อบังคับของสายการบินและประเทศปลายทาง เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาเวลาที่เหมาะสมในการตรวจโควิดและออกใบรับรองแพทย์ก่อนการเดินทาง

3.7 สมุดรับรองการฉีดวัคซีน ผู้ที่ได้รับการฉีดวัคซีนแล้วจะได้รับสมุดวัคซีนเพื่อใช้เป็นหลักฐานการฉีดวัคซีน โดยจะระบุชื่อของผู้เดินทาง และรายละเอียดเกี่ยวกับวัคซีนนั้น ๆ ที่ฉีด ได้แก่ ชื่อ ยี่ห้อวัคซีน หมายเลข Lot number, batch number วันหมดอายุ วันที่ฉีด วันนัดฉีดวัคซีนครั้งถัดไป และตราประทับของคลินิก ถ้าหากผู้เดินทางได้รับการฉีดวัคซีนไข้เหลือง จะได้เป็นเอกสารรับรองการฉีดวัคซีน (International Certificate of Vaccination or Prophylaxis) ตามมาตรฐานของ IHR 2005

4. รายการวัคซีน ยา เวชภัณฑ์ และ การตรวจทางห้องปฏิบัติการ

4.1 วัคซีนที่มีบริการในคลินิก

- วัคซีนป้องกันอหิวาตกโรค (Cholera)
- วัคซีนป้องกันไข้สมองอักเสบ JE ชนิดเชื้อเป็น (Japanese encephalitis)
- วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบ A และ B
- วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบ A
- วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบบ B
- วัคซีนป้องกันมะเร็งปากมดลูก HPV vaccine 4 สายพันธุ์
- วัคซีนมะเร็งปากมดลูก HPV vaccine 9 สายพันธุ์
- วัคซีนไขหวัดใหญ่ ชนิด 4 สายพันธุ์
- วัคซีนไขกาฬหลังแอ่น (ACYW135) ชนิด conjugated
- วัคซีนป้องกันหัด หัดเยอรมัน คางทูม (MMR)
- วัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อ Pneumococcal 13
- วัคซีนป้องกันโรคติดเชื้อ Pneumococcal 23
- วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
- วัคซีนป้องกันบาดทะยัก ไอกรน คอตีบ (Tdap, TdaP)
- วัคซีนป้องกันบาดทะยัก ไอกรน คอตีบ โปลิโอ (Tdap-IPV)
- วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอชนิดฉีด (IPV)
- วัคซีนป้องกันบาดทะยัก คอตีบ (dT)
- วัคซีนป้องกันไอกรน (Pertussis)
- วัคซีนป้องกันโรคไทฟอยด์ (Typhoid)
- วัคซีนป้องกันโรคอีสุกอีใส (Varicella)
- วัคซีนป้องกันไข้เหลือง (Yellow fever)
- วัคซีนป้องกันงูสวัดชนิดเชื้อเป็น
- วัคซีนป้องกันไข้เลือดออก
- Equine Rabies immunoglobulin (ERIG)
- Human Rabies immunoglobulin (HRIG)

*หมายเหตุ : ยี่ห้อวัคซีนที่ให้บริการอาจมีการเปลี่ยนแปลง

4.2 รายการยาที่มีบริการในคลินิก

- ยารับประทานป้องกันไข้มาลาเรีย
- ยาป้องกันโรคแพ้ที่สูง
- ยาอื่น ๆ ตามที่มีอยู่ในรายการยาของโรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน

4.3 การตรวจทางห้องปฏิบัติการที่มีบริการในคลินิก

- การคัดกรองวัณโรคทางผิวหนังและทางเลือด
- การตรวจทางห้องปฏิบัติการอื่น ๆ ตามรายการของโรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน

5. เวลาเปิดดำเนินการ

สามารถเข้ารับบริการได้ทุกวัน โดยให้บริการในวันและเวลา ดังต่อไปนี้

คลินิกในเวลาราชการ

วันจันทร์ ถึง ศุกร์ เวลา 08.00 – 16.00 น. (ปิดรับบัตรใหม่เวลา 15.00 น.)

คลินิกพิเศษนอกเวลาราชการ

วันจันทร์ วันอังคาร และวันพฤหัสบดี เวลา 16.00 – 19.00 น. (ปิดรับบัตรใหม่ 18.00 น.)

วันเสาร์ เวลา 09.00 – 12.00 น. (ปิดรับบัตรใหม่ 11.00 น.)

6. ขั้นตอนการเข้ารับบริการ

ก่อนเข้ารับบริการ

ผู้เข้ารับบริการสามารถทำการนัดหมายออนไลน์ตามเวลาที่สะดวกได้ที่เว็บไซต์ www.thaitravelclinic.com โดยจะมีตารางทำการนัดหมาย 3 ส่วน ได้แก่ (1) การทำการนัดหมายเพื่อตรวจโควิดและออกไปรับรองการตรวจโควิด 19 ก่อนการเดินทาง (2) การทำการนัดหมายเพื่อเข้ารับคำปรึกษาก่อนและหลังการเดินทางด้านอื่น ๆ โดยผู้เข้ารับบริการจะต้องเลือกเวลาที่ตนสะดวก กรอกข้อมูลส่วนตัว และบอกถึงจุดประสงค์ในการเข้ารับบริการ ทั้งนี้เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว ทางเจ้าหน้าที่คลินิกจะทำการลงทะเบียนผู้ป่วยใหม่ และลงทะเบียนการตรวจในโรงพยาบาลไว้ตามวันและเวลาที่ผู้เดินทางนัดหมาย และ (3) นัดเพื่อรับบริการ Teleconsultation ซึ่งจะเป็นการให้บริการให้คำปรึกษาก่อนการเดินทางผ่านทางช่องทางออนไลน์ ซึ่งจะไม่กล่าวถึงในที่นี้

วันที่เข้ารับบริการ

เมื่อเดินทางมาถึงโรงพยาบาล ผู้ที่ทำการลงทะเบียนนัดผ่านทางเว็บไซต์มาก่อนแล้ว สามารถเข้ารับบริการที่คลินิกนักท่องเที่ยว บริเวณชั้น 3 ได้ทันที หากยังไม่ได้ทำการลงทะเบียนนัด จะต้องทำการลงทะเบียนผู้ป่วยที่แผนกเวชระเบียนของโรงพยาบาล และแจ้งความประสงค์ในการรับบริการที่คลินิกนักท่องเที่ยว

เมื่อมาถึงคลินิกนักท่องเที่ยวแล้ว จะปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้

- 1) ทำการตรวจคัดกรอง สัญญาณชีพ ความดันโลหิต ชีพจร และวัดอุณหภูมิร่างกาย โดยพยาบาลประจำคลินิก
- 2) ผู้เข้ารับบริการกรอกข้อมูลเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ขึ้นกับจุดประสงค์ของการมาเข้ารับบริการในครั้งนี้
- 3) พบแพทย์ เพื่อรับคำแนะนำและคำปรึกษา ทั้งก่อน ระหว่าง และหลังเดินทาง โดยแพทย์จะบันทึกประวัติต่าง ๆ ของผู้รับบริการลงในเอกสารเวชระเบียน และลงในระบบคอมพิวเตอร์ของโรงพยาบาล
- 4) ชำระค่าบริการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการเข้ารับบริการในครั้งนี้
- 5) เข้ารับบริการตามจุดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

- (1) พยาบาลประจำคลินิก จะเป็นผู้ฉีดวัคซีน เจาะเลือด ทำการทดสอบวัณโรคทางผิวหนัง หรือให้ยาตามคำแนะนำของแพทย์ โดยการตรวจทานและทบทวนคำสั่งแพทย์เพื่อลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

- (2) ถ้าผู้เข้ารับบริการจะต้องตรวจโควิดทางจมูกและคอ จะดำเนินการโดยแพทย์ในห้องควบคุมบรรยากาศ ความดันลบ เพื่อลดโอกาสในการแพร่กระจายของเชื้อ
- (3) หากต้องการทำการ x-ray ผู้ป่วยจะถูกส่งไปตรวจวินิจฉัยทางรังสีที่แผนกรังสีวิทยา โรงพยาบาล เวชศาสตร์เขตร้อน
- (4) หากมีความจำเป็นต้องเข้ารับการรักษาจากแพทย์เฉพาะทาง หรือนอนโรงพยาบาล ผู้เข้ารับบริการ จะถูกส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายในโรงพยาบาล
- 6) กรณีที่ได้รับวัคซีน พยาบาลประจำคลินิกจะทำการบันทึกลงในสมุดวัคซีนประจำตัวผู้เข้ารับบริการ เพื่อเก็บเป็นข้อมูลว่า ในครั้งนั้น ๆ ผู้เข้ารับบริการได้รับวัคซีนชนิดใดบ้าง ต้องได้รับวัคซีนครั้งถัดไปเมื่อใด ข้อควรระวังและการดูแลตนเองหลังฉีดวัคซีน รวมถึงเน้นย้ำถึงผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นหลังฉีดวัคซีน และให้ทำการสังเกตอาการในคลินิกประมาณ 30 นาที หลังจากได้รับวัคซีนเพื่อเฝ้าระวังอาการแพ้รุนแรง ที่อาจเกิดขึ้นได้
- 7) ผู้เข้ารับบริการจะได้รับใบนัดหมาย ในกรณีที่ต้องมีการตรวจติดตามอาการต่อเนื่องภายหลัง
- 8) หากมียาที่ต้องได้รับ ผู้เข้ารับบริการจะได้รับยาตามแพทย์สั่ง โดยมีเภสัชกรเป็นผู้ควบคุมดูแลการจ่ายยา ให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการกินยา ข้อควรระวัง และผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ยา

ตัวอย่างที่ 2 การดำเนินงานคลินิกเสริมภูมิคุ้มกันและอายุรศาสตร์การท่องเที่ยว สภานเสาวภา สภากาชาดไทย

1. บุคลากรของคลินิก

บุคลากรของคลินิก มีจำนวนทั้งสิ้น 22 คน ประกอบด้วย

- 1) แพทย์ 4 ตำแหน่ง ประกอบด้วย อายุรแพทย์โรคภูมิแพ้และระบบภูมิคุ้มกัน แพทย์เวชศาสตร์การเดินทาง และท่องเที่ยว กุมารแพทย์ และมีอายุรแพทย์โรคติดเชื้อ เป็นที่ปรึกษา
- 2) เภสัชกร 1 ตำแหน่ง
- 3) ผู้ช่วยเภสัชกร 1 ตำแหน่ง
- 4) พยาบาลวิชาชีพ 8 ตำแหน่ง
- 5) ผู้ช่วยพยาบาล 4 ตำแหน่ง
- 6) เวชระเบียน 3 ตำแหน่ง
- 7) นักการ 1 ตำแหน่ง

แพทย์ เภสัชกร พยาบาล และผู้ช่วยพยาบาล ต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการให้วัคซีนแต่ละชนิด วิธีการฉีดวัคซีน สูตรการฉีดวัคซีนในช่วงอายุต่าง ๆ ผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้น และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่มีอาการข้างเคียง บุคลากรทุกคนของคลินิกได้ผ่านการฝึกอบรมการช่วยชีวิตขั้นพื้นฐาน (basic life support) อย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง และผ่านการอบรมจริยธรรมการทำวิจัยในคน (Good Clinical Practice) มีการส่งแพทย์ เภสัชกร และพยาบาล เข้าอบรมวิชาการในหัวข้อที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

2. สถานที่ของคลินิก

คลินิกเสริมภูมิคุ้มกันและอายุรศาสตร์การท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของฝ่ายบริการและวิจัยคลินิก สถานเสาวภา สภากาชาดไทย คลินิกฯ ตั้งอยู่ที่ชั้น 1 ตึกอำนวยการ สถานเสาวภา สภากาชาดไทย เลขที่ 1871 ถนนพระราม 4 เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร

3. การให้บริการที่สำคัญของคลินิก

ฝ่ายบริการและวิจัยคลินิก สถานเสาวภา สภากาชาดไทย มีภารกิจทั้งหมด 3 ด้าน

3.1 ด้านบริการ ให้บริการแก่ประชาชน ซึ่งประกอบด้วย 3 คลินิก ดังนี้

3.1.1 คลินิกเสริมภูมิคุ้มกันและอายุรศาสตร์การท่องเที่ยว เป็นคลินิกให้บริการวัคซีนเป็นหลัก โดยให้วัคซีนตามช่วงอายุแก่ผู้รับบริการในวัยรุ่น ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ และให้บริการวัคซีน ตามข้อกำหนดหรือตามความเหมาะสมแก่ผู้เดินทางท่องเที่ยว ผู้ศึกษาต่อ คนทำงาน หรือผู้ที่ย้ายถิ่นฐานไปต่างประเทศ ทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติ ให้คำแนะนำเพื่อเตรียมตัวป้องกันโรคก่อนการเดินทาง ให้ยาป้องกันมาลาเรีย ป้องกันโรคแพ้ที่สูง ให้บริการตรวจภูมิคุ้มกัน ที่เกี่ยวข้องกับการฉีดวัคซีน ตรวจคัดกรองวัณโรคทางผิวหนัง รวมทั้งออกเอกสารรับรอง การฉีดวัคซีน และเอกสารรับรองการฉีดวัคซีนเพื่อเดินทางระหว่างประเทศ ให้บริการตาม วันและเวลาราชการ เวลา 8.30-16.30 น. วันเสาร์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวลา 8.30-12.00 น. ปิดทุกวันอาทิตย์

3.1.2 คลินิกพิษสุนัขบ้า เพื่อป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ทั้งก่อนและหลังสัมผัสโรค

3.1.3 คลินิกพิษจากสัตว์

3.2 ด้านวิชาการ จัดประชุมวิชาการเกี่ยวกับการเสริมภูมิคุ้มกันโรคและอายุรศาสตร์การท่องเที่ยว ประชุมวิชาการโรคพิษสุนัขบ้า ออกตำราเวชปฏิบัติการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และตำราเกี่ยวกับการให้วัคซีนสำหรับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ เป็นต้น

3.3 ด้านงานวิจัย มีการทำวิจัยวัคซีนชนิดต่าง ๆ วิจัยวัคซีนชนิดใหม่ และวิจัยสูตรการฉีดวัคซีนด้วยวิธีต่าง ๆ

4. ยา เวชภัณฑ์ อุปกรณ์ทางการแพทย์ และแบบฟอร์มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

วัคซีนและยา ที่มีให้บริการในคลินิกฯ ประกอบด้วยวัคซีนที่แนะนำสำหรับการเดินทาง และแนะนำตามช่วงอายุที่เหมาะสม ยาป้องกันมาลาเรีย และยาป้องกันโรคแพ้ที่สูง ดังแสดงในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงรายการวัคซีน ยา และการตรวจทางห้องปฏิบัติการที่มีให้บริการในคลินิกเสริมภูมิคุ้มกัน และอายุรศาสตร์การท่องเที่ยว

รายการวัคซีน			
1.	วัคซีนป้องกันโรคไข้กาฬหลังแอ่น	12.	วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบนิดเอและบี
2.	วัคซีนป้องกันโรคไข้สวก	13.	วัคซีนป้องกันโรคไทฟอยด์ ชนิดฉีด
3.	วัคซีนป้องกันโรคไข้สมองอักเสบ เจอี (live)	14.	วัคซีนป้องกันโรคนิวโมคอคคัส ชนิดคอนจูเกต 13 สายพันธุ์
4.	วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ (4 สายพันธุ์)	15.	วัคซีนป้องกันโรคนิวโมคอคคัส ชนิดโพลีแซคคาไรด์ 23 สายพันธุ์
5.	วัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง	16.	วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ ชนิดฉีด
6.	วัคซีนไอกรน	17.	วัคซีนป้องกันโรคหัด หัดเยอรมัน คางทูม
7.	วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ บาดทะยัก	18.	วัคซีนป้องกันโรคหิวาตกโรค ชนิดกิน
8.	วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก	19.	วัคซีนป้องกันโรคฮิวเมนปาปิโลมาไวรัส (มะเร็งปากมดลูก) ชนิด 4 สายพันธุ์
9.	วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก โปลิโอ	20.	วัคซีนป้องกันโรคฮิวเมนปาปิโลมาไวรัส (มะเร็งปากมดลูก) ชนิด 9 สายพันธุ์
10.	วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบนิดเอ	21.	วัคซีนไข้เลือดออก
11.	วัคซีนป้องกันโรคตับอักเสบนิดบี	22.	วัคซีนงูสวัด
รายการยา			
1.	ยารับประทานป้องกันไข้มาลาเรีย (Doxycycline)		
2.	ยาป้องกันโรคแพ้ที่สูง (Acetazolamide)		
การตรวจทางห้องปฏิบัติการ			
1.	ทดสอบทูเบอร์คูลิน (PPD Test)		

แบบฟอร์มที่ใช้ในคลินิกฯ ที่สำคัญประกอบด้วย

- 1) OPD card ใช้บันทึกข้อมูลส่วนตัว ช่องทางติดต่อ ประวัติสุขภาพ ประวัติวัคซีนของผู้รับบริการ และบันทึกสัญญาณชีพ บันทึกการสั่งการรักษาของแพทย์ ในแต่ละครั้งที่มาพบแพทย์ที่คลินิก
- 2) ใบสั่งยา ใช้สำหรับซื้อยาหรือวัคซีนที่ห้องยา
- 3) ใบคำแนะนำวัคซีน ดังแสดงในภาพที่ 3.3 เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้รับบริการ ประกอบการตัดสินใจฉีดวัคซีน
- 4) เอกสารรับรองการฉีดวัคซีน สมุดเล่มสีแดงของสภากาชาดไทย ดังแสดงในภาพที่ 3.4
- 5) เอกสารรับรองการฉีดวัคซีน International Certificate of Vaccination or Prophylaxis (ICVP)

วัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง

สิ่งที่ท่านควรทราบ

1. โรคไข้เหลือง คืออะไร

โรคไข้เหลือง เกิดจากเชื้อไวรัสไข้เหลือง แพร่เชื้อโดยยุงลาย เป็นโรคประจำถิ่นในเขตร้อนของทวีปแอฟริกา และ อเมริกาใต้ อาการของโรค ได้แก่ ไข้ คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ ตับอักเสบ ตับเหลือง ตับแข็ง บางรายอาจมีอาการรุนแรง เช่น ตับวาย เลือดออกภายใน ครึ่งหนึ่งของผู้ป่วยจะเสียชีวิตใน 10-14 วัน หลังเริ่มมีอาการ

2. วัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง

วัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง ทำมาจากเชื้อไวรัสไข้เหลืองที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งทำให้อ่อนฤทธิ์ลง ไข่ฉีดเข้าใต้ผิวหนัง 1 ครั้ง หลังฉีดวัคซีนจะมีภูมิคุ้มกันอยู่ได้นานตลอดชีวิต

3. ใครควรได้รับวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง

แนะนำให้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง ให้แก่ เด็กอายุตั้งแต่ 9 เดือนขึ้นไป และผู้ใหญ่ที่อาศัย หรือเดินทางไปยังพื้นที่ที่เป็นแหล่งระบาดของโรคไข้เหลือง โดยควรฉีดวัคซีนก่อนการเดินทางอย่างน้อย 10 วัน ผู้ที่ฉีดวัคซีนแล้วจะได้รับเอกสารรับรองการฉีดวัคซีน ซึ่งมีอายุรับรองตั้งแต่ 10 วัน หลังจากฉีดวัคซีน จนถึงตลอดชีวิต

4. ใครควรตรวจรับวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง หรือเลื่อนการรับวัคซีนออกไปก่อน

- ผู้ที่มีภาวะดังต่อไปนี้ ควรได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง
 - เคยมีอาการแพ้ยาอย่างรุนแรงจากการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลืองในครั้งก่อน หรือ แพ้ไข่ไก่
 - เด็กอายุน้อยกว่า 6 เดือน
 - มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง เช่น ติดเชื้อเอชไอวี (HIV) หรือ เอดส์
 - เป็นมะเร็ง กำลังรักษาด้วยยาต้านมะเร็ง หรือ ยาเคมีบำบัด
 - รับประทานยาที่มีผลต่อระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย เช่น สเตียรอยด์
 - ผู้ป่วยโรคเกี่ยวกับต่อมไทมัส เช่น เนื้องอกของต่อมไทมัส เคยผ่าตัดต่อมไทมัส

ผู้ที่มีภาวะดังต่อไปนี้ ควรหลีกเลี่ยงการเดินทางเข้าไปในพื้นที่ที่มีการระบาดของโรค เนื่องจากอาจมีโอกาสดังกล่าวการไม่พึงประสงค์

อย่างรุนแรงมากขึ้น แต่หากไม่สามารถเสี่ยงได้ อาจรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลืองได้ แต่ต้องปรึกษาแพทย์ก่อนทุกครั้ง

- ผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
- หญิงมีครรภ์ และ หญิงให้นมบุตร
- เด็กอายุ 6-9 เดือน

หากมีไข้ ไม่สบาย ควรเลื่อนการรับวัคซีนออกไปก่อน รอให้หายป่วยก่อนจึงค่อยมารับวัคซีน

กรณีเป็นหวัดเล็กน้อย ไม่มีไข้ สามารถรับวัคซีนได้

กรณีที่มีข้อห้าม หรือ ข้อจำกัดทางสุขภาพ ทำให้ไม่สามารถรับวัคซีนได้ สามารถยกเว้นการรับวัคซีนได้ตามข้อปฏิบัติขององค์การอนามัยโลก แต่ต้องมีใบรับรองจากแพทย์ว่าไม่สามารถรับวัคซีนได้ และรับคำแนะนำจากสถานทูตของประเทศที่จะเดินทางไป รวมทั้งการปฏิบัติตามเพื่อป้องกันไม่ให้ได้รับเชื้อ และ ถูกยุงกัด

5. อาการข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นหลังรับวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง

วัคซีนก็เหมือนกับยา ที่อาจทำให้เกิดอาการแพ้อย่างรุนแรงได้ อย่างไรก็ตาม อันตราย หรืออาการแพ้อย่างรุนแรงจากวัคซีนพบได้น้อยมาก ซึ่งส่วนใหญ่ของผู้ที่รับวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง มักไม่มีปัญหาใด อาการข้างเคียงที่อาจพบหลังการฉีดวัคซีน ได้แก่ ปวดบวม แดง บริเวณที่ฉีดวัคซีน ไข้ต่ำๆ ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ อ่อนเพลีย ซึ่งอาการอาจเป็นได้ภายใน 5-10 วัน อาการข้างเคียงรุนแรงที่พบได้ไม่บ่อย ได้แก่ ไข้สูง พฤติกรรมเปลี่ยนแปลง สมองอักเสบ หรือติดเชื้อโรคไข้เหลืองจากวัคซีน ซึ่งพบได้ตั้งแต่ครั้งแรกถึง 30 วันหลังได้รับวัคซีน

หากมีอาการปวด บวม บริเวณที่ฉีดวัคซีนให้ประคบเย็น หากมีไข้ต่ำๆ สามารถรับประทานยาลดไข้ได้ แต่ถ้ามีอาการผิดปกติอื่นนอกเหนือจากนี้ ควรปรึกษาแพทย์

6. หมายเหตุ

- การป้องกันโรคไข้เหลือง นอกจากการรับวัคซีนแล้ว ควรป้องกันไม่ให้ถูกยุงกัด เช่น ใช้ยาทาป้องกัน สวมเสื้อผ้ามิดชิด (เสื้อและกางเกงขายาว)
- หากมีข้อสงสัย ควรปรึกษาแพทย์

ข้อมูล ณ วันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2566

ภาพที่ 3.3 แสดงตัวอย่างใบคำแนะนำวัคซีน (Vaccine Information Sheet)

สถานเสาวภา สภากาชาดไทย
QUEEN SAOVABHA MEMORIAL INSTITUTE
IMMUNIZATION & TRAVEL CLINIC
THE THAI RED CROSS SOCIETY

ใบสำคัญรับรองการฉีดวัคซีนระหว่างประเทศ
INTERNATIONAL CERTIFICATE OF VACCINATION

H.N. _____

ชื่อ-สกุล _____

NAME _____

วัคซีนป้องกันตับอักเสบ เอ
HEPATITIS A VACCINE

Date	Vaccine	Lot.	Signature

วัคซีนป้องกันตับอักเสบ เอ และ บี
HEPATITIS A&B VACCINE

Date	Vaccine	Lot.	Signature

วัคซีนป้องกันตับอักเสบ บี
HEPATITIS B VACCINE

Date	Vaccine	Lot.	Signature

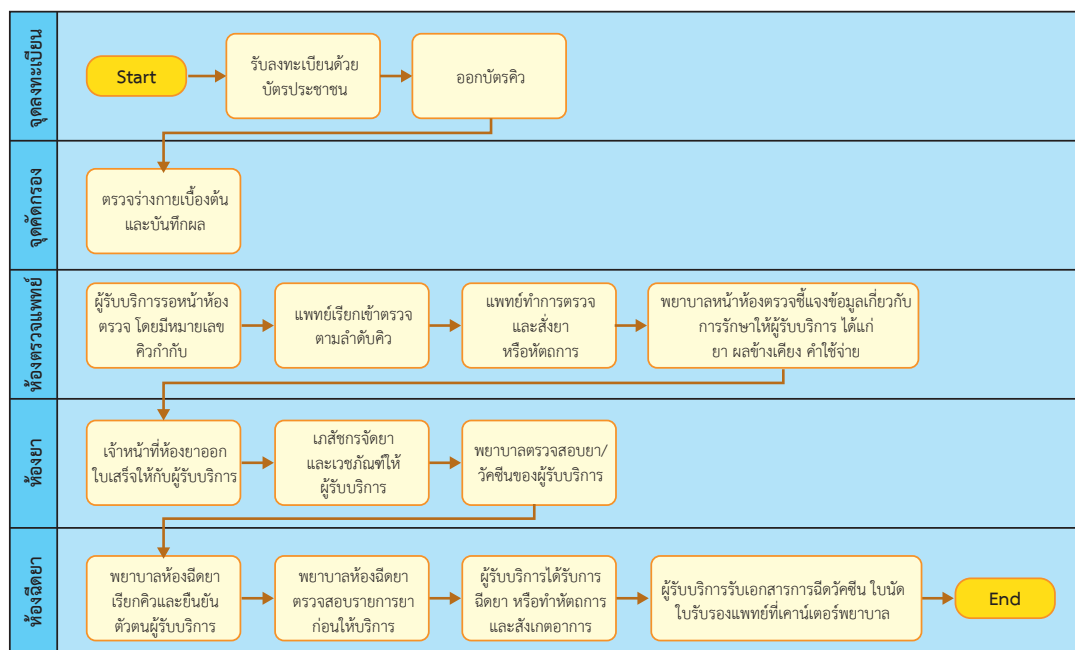
วัคซีนป้องกันเอชพีวี
HUMAN PAPILLOMAVIRUS VACCINE (HPV)

Date	Vaccine	Lot.	Signature

ภาพที่ 3.4 เอกสารรับรองการฉีดวัคซีน (เล่มสีแดง)

5. ระบบสนับสนุนการดำเนินงาน

คลินิกเสริมภูมิคุ้มกันและอายุรศาสตร์การท่อน้ำเลี้ยง มีแผนผังการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ตั้งแต่จุดลงทะเบียน จุดคัดกรอง ห้องตรวจแพทย์ ห้องยา และห้องฉีดยา ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 3.5

ภาพที่ 3.5 แสดงแผนผังการทำงานของคลินิกฯ

ကာလဝင်္ဂဇာတိ (IMMUNIZATION SCHEDULE)					
Vaccine	Schedule	1 st	2 nd	3 rd	Booster
Hepatitis A	0,6-12 mo		-	-	-
Hepatitis A&B	0,1,6 mo			-	-
Hepatitis B	0,1,6 mo			-	-
HPV	0,1-2,6 mo			-	-
Influenza	Single dose				Every year
JE (live)	Single dose		-	-	-
MMR	0,1 mo		-	-	-
Meningococcal	Single dose				5 yr
Oral Cholera	0, 2-6 wk		-	2 yr	
Pneumococcal	Single dose			-	-
Dengue	0,6,12 mo			-	-
Rabies	D 0,7				dog/cat bite
TT/dT/Tdap	0,1,6 mo				10 yr
Typhoid	Single dose				3 yr
Varicella	0,1 mo		-	-	-
Yellow fever	Single dose			-	-
Zoster	Single dose			-	-

D : day, mo : month, wk : week, yr : year

ภาพที่ 3.6 แสดงตารางนัดผู้รับบริการ

จุดคัดกรอง ดำเนินการโดยผู้ช่วยพยาบาล มีหน้าที่ตรวจสอบความต้องการวัคซีนเบื้องต้น วัตถุประสงค์ของโรคระบาดที่ต้องเฝ้าระวัง รวมถึงให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการรับบริการต่าง ๆ ในคลินิก

ระบบเวชระเบียน บันทึกการรักษาของแพทย์ สัญญาณชีพ และบันทึกทางการแพทย์จะถูกบันทึกลง OPD card (paper) ซึ่งจะถูกรวบรวมไว้ที่ห้องเวชระเบียนเป็นเวลา 5 ปีปฏิทิน และมีการบันทึกเฉพาะประวัติการรับวัคซีนที่ให้บริการที่สถานเสาวภา ในฐานะข้อมูลระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่ง ณ ปัจจุบันสามารถดูประวัติย้อนหลังได้ถึง 30 ปี

ห้องตรวจแพทย์ แพทย์จะทำการซักประวัติ ประเมินความเสี่ยงของโรคต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นตามอายุ หรือจากการเดินทาง ประเมินข้อดี ข้อเสีย ข้อบ่งชี้ ข้อห้าม และแนะนำวัคซีน ยา หรือสิ่งตรวจภูมิคุ้มกัน ในเลือดที่เหมาะสมให้แก่ผู้รับบริการ บันทึกข้อมูลใน OPD card และเขียนใบสั่งยาให้แก่ผู้รับบริการ

งานพยาบาล พยาบาลวิชาชีพมีหน้าที่ในการตรวจสอบใบสั่งยาและ OPD card ให้คำแนะนำวัคซีนแก่ผู้รับบริการ ทำหัตถการฉีดวัคซีน หรือเจาะเลือด บันทึกรายละเอียดการทำหัตถการ เช่น ฉีดวัคซีนชนิดใด ตำแหน่งใด บันทึก Lot no. ในเวชระเบียน ออกเอกสารรับรองการฉีดวัคซีน นอกจากนี้มีการเตรียมอุปกรณ์ช่วยชีวิตฉุกเฉิน ในกรณีที่มีเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น

ระบบนัดหมาย ทางคลินิกฯ ไม่มีระบบนัดหมายผู้รับบริการ ทั้งผู้รับบริการครั้งแรก และสำหรับ ผู้ที่มารับวัคซีนเพิ่มเติมเนื่อง จะมีการระบุวันที่ที่แนะนำให้มารับวัคซีนไว้ในสมุดบันทึกวัคซีนประจำตัว ดังแสดงในภาพที่ 3.6 โดยผู้รับบริการแต่ละประเภทสามารถเข้ามาใช้บริการตามเวลาได้ โดยไม่ต้องทำการนัดหมายล่วงหน้า

ห้องจ่ายยา เภสัชกรประจำห้องจ่ายยา จะทำการตรวจสอบตัวตนผู้รับบริการ ตรวจสอบประวัติ การแพ้ยา แพ้วัคซีน ก่อนทำการจ่ายยาหรือวัคซีนให้แก่ผู้รับบริการทุกราย

ระบบคลังยา ในแต่ละวันมีผู้เข้ารับบริการที่คลินิกฯ จำนวนมาก จึงต้องมีระบบการบริหารวัคซีนเพื่อให้มีวัคซีนเพียงพอในการใช้แต่ละวัน ซึ่งวัคซีนที่จ่ายให้แก่ผู้รับบริการจำเป็นต้องมีการเก็บรักษาไว้ในอุณหภูมิที่เหมาะสมตามหลักการของลูกโซ่ความเย็น (Cold chain) คลินิกฯ มีคลังวัคซีนเป็นห้องเย็นเพื่อเก็บรักษาวัคซีน และเก็บในตู้เย็นสำหรับใช้ประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องมีการตรวจสอบอุณหภูมิห้องเย็น และตู้เย็น เป็นประจำทุกวัน มีระบบกริ่งเตือนหากอุณหภูมิสูงหรือต่ำกว่าที่กำหนด สำหรับช่วงนอกเวลาราชการ เเวรยามจะแจ้งแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและดำเนินการแก้ไขทันที และมีระบบแผนงานการจัดการกรณีเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน เช่น ไฟดับ เป็นต้น

นอกจากนี้เภสัชกรประจำคลินิกจะมีการรายงานจำนวนวัคซีนที่ใช้ไป และวัคซีนคงเหลือ รายวัน และรายไตรมาส เพื่อบริหารจัดการให้มีจำนวนวัคซีนเพียงพอในแต่ละวัน รวมถึงรายงานวันหมดอายุของวัคซีน แต่ละชนิด

ช่องทางประชาสัมพันธ์ ผ่านช่องทางประชาสัมพันธ์ของสถานเสาวภา ดังนี้

- 1) www.saovabha.org
- 2) Facebook “สถานเสาวภา สภากาชาดไทย : Queen Saovabha Memorial Institute”

สารสนเทศ (Information)

ผู้ปฏิบัติงานในคลินิกฯ ติดตามสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารวิชาการที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ เช่น องค์การอนามัยโลก ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรค (Centers for Disease Control and Prevention: CDC) ของสหรัฐอเมริกา และกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

1. กองโรคติดต่อทั่วไป. แบบประเมินตนเองเพื่อพัฒนาคลินิกเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว ปี 2559. การประชุม คณะทำงานพัฒนาแนวทางการจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ครั้งที่ 1/2566; 19 ธันวาคม 2566; ห้องประชุม ชม เทพยสุวรรณ กองโรคติดต่อทั่วไป, นนทบุรี. (ม.ป.ท.): 2559. หน้า 1-8.
2. กระทรวงสาธารณสุข. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข การกำหนดลักษณะของสถานพยาบาลและมาตรฐาน ซึ่งได้รับการ ยกเว้นไม่ต้องอยู่ในบังคับตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 135, ตอนพิเศษ 89 ง (ลงวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2561)
3. กระทรวงสาธารณสุข. กฎกระทรวง กำหนดชนิดและจำนวนเครื่องมือ เครื่องใช้ ยาและเวชภัณฑ์หรือยานพาหนะที่จำเป็น ประจำสถานพยาบาล พ.ศ.2558. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 132, ตอนที่ 26 ก(ลงวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2558)
4. Shoreland. Travel Clinic Operations Guide 5th ed. [Internet]. 2016 [cited 2023 Jun 16]. Available from: <https://www.shoreland.com/downloads/pdf/ClinicGuide.pdf>

บทที่

4

**บทบาทและภารกิจของหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้องกับงานบริการสุขภาพ
ผู้เดินทางในประเทศไทย**

สุดริดา แสงยนต์

การจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางเพื่อให้ผู้เดินทางชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้าถึงระบบบริการสุขภาพที่ดี มีหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกกระทรวงสาธารณสุขที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนและสนับสนุนการดำเนินงานตามบทบาทภารกิจที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านการผลักดันเชิงนโยบาย พัฒนาวិชาการ พัฒนาศักยภาพบุคลากร เฝ้าระวังป้องกันควบคุมโรคและภัยสุขภาพ ให้บริการดูแลรักษาสุขภาพผู้เดินทาง จัดการความเสี่ยงด้านสุขภาพร่วมกับภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่าง ๆ สนับสนุนข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนโยบาย/มาตรการ รวมถึงการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข่าวสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย โดยแบ่งเป็น

4.1 หน่วยงานภาคสาธารณสุข

มีหน้าที่สำคัญในการดูแลสุขภาพของผู้เดินทาง ประกอบด้วยหน่วยงานในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีบทบาทและภารกิจเกี่ยวข้องกับงานบริการสุขภาพผู้เดินทาง ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 หน่วยงานภาคสาธารณสุข และบทบาทภารกิจที่เกี่ยวข้องกับงานบริการสุขภาพผู้เดินทาง

หน่วยงานภาคสาธารณสุข		บทบาทและภารกิจที่เกี่ยวข้อง
ส่วนกลาง		
1.	กลุ่มงานสุขภาวะผู้เดินทาง และแรงงานข้ามชาติ กองโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค	1) จัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และขับเคลื่อนนโยบายยุทธศาสตร์ และแผนงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพในกลุ่มผู้เดินทาง 2) ศึกษาวิจัย และพัฒนาองค์ความรู้ ภาวะเปราะบาง และผลิตภัณฑ์ทางวิชาการ รวมทั้งพัฒนาเทคโนโลยี และสร้างนวัตกรรมร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่าย เพื่อสนับสนุนงานวิชาการด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพในกลุ่มผู้เดินทาง 3) พัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาคีเครือข่ายทางการแพทย์และสาธารณสุข กำหนดแผนพัฒนาและรูปแบบการดำเนินงานคลินิกสุขภาพผู้เดินทางในระดับประเทศ 4) พัฒนารูปแบบ และให้บริการคลินิกเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว และให้บริการออกหนังสือรับรองเพื่อการเดินทางระหว่างประเทศ 5) สนับสนุนองค์ความรู้ ระบบเทคโนโลยี ยาและเวชภัณฑ์ ที่จำเป็นในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ รวมถึงพัฒนาศักยภาพหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทางทุกระดับ 6) เฝ้าระวัง และแจ้งเตือนความเสี่ยงโรคและภัยสุขภาพ เพื่อการเดินทางระหว่างประเทศ และเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคในกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่อยู่ในประเทศไทย 7) พัฒนาเครือข่าย และประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทุกระดับ ทั้งทางด้านวิชาการ และด้านการ เฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคในกลุ่มผู้เดินทาง 8) พัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพในกลุ่ม ผู้เดินทาง

หน่วยงานภาคสาธารณสุข	บทบาทและภารกิจที่เกี่ยวข้อง
2. สถาบันเวชศาสตร์ป้องกันศึกษา กรมควบคุมโรค	1) ผลิตแพทย์ให้มีความเป็นมืออาชีพด้านเวชศาสตร์ การเดินทางและท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ 2) ให้องค์ความรู้ด้านวิชาการ ด้านวิจัยและพัฒนาวิชาการนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์แก่สังคมตอบสนองต่อนโยบายประเทศ 3) เป็นศูนย์กลางวิชาการด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว เพื่อสนับสนุนเครือข่ายให้เข้มแข็ง 4) พัฒนาให้แพทย์มีทักษะการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรค และภัยสุขภาพ ในผู้เดินทางและท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ทันต่อสถานการณ์ รวมทั้งสร้างและพัฒนาศักยภาพเครือข่ายด้านสุขภาพ 5) สนับสนุนและพัฒนาให้แพทย์มีทักษะการให้คำปรึกษาสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 6) พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ สำหรับรองรับการปฏิบัติงานด้านสุขภาพ เช่น การอบรมหลักสูตร ระยะสั้น ได้แก่ หลักสูตรเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว ระดับพื้นฐาน (July Course) และระดับกลาง (February course)
3. สมาคมเวชศาสตร์การเดินทางและ ท่องเที่ยวไทย (Thai Society of Travel Medicine)	สมาคมเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยวไทย เป็นการรวมตัวกันของบุคลากรในหลายภาคส่วน ทั้งแพทย์ พยาบาล นักวิชาการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ตลอดจนผู้ประกอบการ ชมรม สมาคมด้านการท่องเที่ยวทั้งในภาครัฐและเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริม พัฒนา ศึกษาวิจัย ตลอดจนเผยแพร่ความรู้และผลงานวิชาการเกี่ยวกับงานด้านเวชศาสตร์การเดินทางและการท่องเที่ยว อันจะนำมาซึ่งความสุขความมีสุขภาพดี และความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยวแก่ประชาชนทั่วไป⁽¹⁾
4. คลินิกเวชศาสตร์ท่องเที่ยวและ การเดินทาง โรงพยาบาลเวชศาสตร์ เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล	1) ให้บริการคำปรึกษา และดูแลสุขภาพก่อนและหลังเดินทาง การฉีดวัคซีนป้องกันโรค ให้คำแนะนำเรื่องการป้องกันมาลาเรียอย่างถูกวิธี ตรวจสอบสุขภาพและออกใบรับรองแพทย์ก่อนเดินทาง รวมถึงการรักษาโรคเขตร้อนทุกประเภท ที่เกิดจากการเดินทางท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่ต้องการเดินทางไปท่องเที่ยว ศึกษาทำงานไปทำงาน หรือไปราชการในประเทศต่าง ๆ 2) มีบทบาทสำคัญในด้านการเรียนการสอนและการวิจัย ในสาขาวิชาเวชศาสตร์ท่องเที่ยวและการเดินทาง⁽²⁾
5. สถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง กรมควบคุมโรค	สร้างและพัฒนาคุณภาพการให้บริการด้านคลินิกเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานสู่สากล⁽³⁾

หน่วยงานสาธารณสุข	บทบาทและการกิจที่เกี่ยวข้อง
6. สถาบันบำราศนราดูร กรมควบคุมโรค	1. ให้บริการให้คำปรึกษาก่อน ระหว่าง และหลังการเดินทางอย่างมีมาตรฐาน ทันเหตุการณ์ แบบองค์รวม ภายใต้ทีมบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ 2. ให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้เหลือง วัคซีนป้องกันโรคไข้กาฬหลังแอ่น วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ วัคซีนป้องกันโรคคอตีบและบาดทะยัก และ วัคซีนอื่น ๆ สำหรับผู้รับบริการที่จะเดินทางไปต่างประเทศ ทั้งรายบุคคล และรายกลุ่ม 3. ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้รับบริการ และเป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ของคลินิกเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยวอื่น ๆ ด้วยข้อมูล ที่ถูกต้องแม่นยำ ตรงตาม ความต้องการ สะดวกรวดเร็วอย่างมีอาชีพ 4. เป็นแหล่งฝึกอบรมศึกษาดูงานของแพทย์ประจำบ้าน สาขาเวชศาสตร์ ป้องกัน แขนงเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยวของสมาคม เวชศาสตร์ป้องกันแห่งประเทศไทย
7. กองด่านควบคุมโรคติดต่อ ระหว่างประเทศ	1. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย พัฒนาระบบความรู้และเทคโนโลยีการเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศ ท่าอากาศยาน/ท่าเรือ/ พรมแดน และประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย 2. ดำเนินการเฝ้าระวังโรคติดต่อระหว่างประเทศและภัยสุขภาพตาม ข้อกำหนดของกฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติ โรคติดต่อ พ.ศ. 2558 3. จัดทำแผนพัฒนาระบบบริการทางการแพทย์ และคัดกรองผู้ป่วย ตามมาตรฐานสากล⁽⁴⁾
8. กลุ่มงานพัฒนาระบบบริการเฉพาะ กองบริหารการสาธารณสุข สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข	1. พัฒนาระบบบริการสุขภาพชาวต่างชาติ 2. ผลักดันการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายประชาคมอาเซียน ด้านการสาธารณสุข (ศคอส.) และศูนย์บริการสุขภาพชาวต่างชาติ (ศบต.) เพื่อเป็นกลไกหลัก ในการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขอาเซียน ในระดับกระทรวง ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ● ศูนย์ประสานงานเครือข่ายประชาคมอาเซียน ด้านการสาธารณสุข (ศคอส.) หรือ Center of ASEAN Health Network Collaboration (AHNC) ในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด มีหน้าที่หลักในการ ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ภายในจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับ ชาวต่างชาติทุกเรื่อง ● ศูนย์บริการสุขภาพชาวต่างชาติ (ศบต.) หรือ Foreign Customer Service Center (FCSC) ในโรงพยาบาล ทำหน้าที่ให้การดูแลรักษา ผู้ป่วยชาวต่างชาติทุกสัญชาติที่เข้ามาใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพตามหลักมาตรฐาน สากล รองรับบริการย้ายถิ่นอย่างเสรี ของชาวต่างชาติเข้าสู่ประเทศไทย และส่งเสริมการท่องเที่ยว ของประเทศ⁽⁵⁾

หน่วยงานภาคสาธารณสุข		บทบาทและภารกิจที่เกี่ยวข้อง
ส่วนภูมิภาค		
1.	สำนักงานป้องกันควบคุมโรค	1. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่รับผิดชอบ 2. สนับสนุนการพัฒนามาตรฐานเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และรูปแบบการดำเนินงานเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ 3. ถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพ ให้แก่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ 4. ประสานและสนับสนุนการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวัง ป้องกันและควบคุมโรค และภัยที่คุกคามสุขภาพในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ 5. สนับสนุนการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคและภัยที่คุกคามสุขภาพบริเวณชายแดนเพื่อการป้องกันโรคระหว่างประเทศ 6. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรค และภัยที่คุกคามสุขภาพในเขตพื้นที่ที่รับผิดชอบ⁽⁶⁾
2.	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด	1. จัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านสุขภาพในเขตพื้นที่จังหวัด 2. ดำเนินการและให้บริการด้านการแพทย์และ การสาธารณสุขในเขตพื้นที่จังหวัด 3. กำกับ ดูแล ประเมินผล และสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานสาธารณสุขในเขตพื้นที่จังหวัด เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามกฎหมาย มีการบริการสุขภาพที่มีคุณภาพและมีการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสุขภาพ 4. ส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานเกี่ยวกับงานสาธารณสุขในเขตพื้นที่จังหวัดให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวง 5. พัฒนาระบบสารสนเทศ งานสุขศึกษา และการสื่อสารสาธารณะด้านสุขภาพในเขตพื้นที่จังหวัด⁽⁷⁾
3.	โรงพยาบาล	1. ให้บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข 2. พัฒนาระบบบริการทางการแพทย์ให้มีคุณภาพ ปลอดภัย ได้มาตรฐาน 3. สนับสนุนประชาชนให้มีการดูแลป้องกันส่งเสริมสุขภาพด้วยตนเอง

4.2 เครือข่ายภาคการท่องเที่ยว

ภาคส่วนนี้ประกอบด้วยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน องค์กร สมาคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมบริการด้านสุขภาพของนักท่องเที่ยว และร่วมส่งเสริมประสบการณ์การเดินทางที่ดีและปลอดภัยต่อสุขภาพนักท่องเที่ยว ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 เครือข่ายภาคการท่องเที่ยว และบทบาทภารกิจที่เกี่ยวข้องกับงานบริการสุขภาพผู้เดินทาง

เครือข่ายภาคการท่องเที่ยว	บทบาทและภารกิจที่เกี่ยวข้อง
1. กรมการท่องเที่ยว	มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านบริการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยว ธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ และผู้นำเที่ยว มาตรฐานอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว และการรักษาความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว รวมถึง การสร้างภาพยนตร์ต่างประเทศในราชอาณาจักร ให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ กฎหมายว่าด้วยภาพยนตร์และวีดิทัศน์ เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างภาพยนตร์ต่างประเทศในราชอาณาจักร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน⁽⁸⁾ โดยมีพันธกิจ 1) พัฒนายกระดับมาตรฐานสินค้า บริการ และบุคลากร ด้านการท่องเที่ยว 2) ส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ ผู้นำเที่ยว และควบคุม กำกับให้เป็นไปตามกฎหมายกำหนด 3) การอำนวยความสะดวก การป้องกันและรักษา ความปลอดภัยทางการท่องเที่ยว 4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสริมสร้างกิจกรรมการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวแก่ทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนา การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและเผยแพร่ข้อมูลสถิติ องค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยว เพื่อการวางแผน และบริหารจัดการ 6) พัฒนาความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวทุกภาคส่วน ทั้งในและต่างประเทศ⁽⁹⁾

เครือข่ายภาคการท่องเที่ยว	บทบาทและภารกิจที่เกี่ยวข้อง
2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)	เป็นหน่วยงานหลักที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศ มีส่วนร่วมกับภาคสาธารณสุขและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ เพื่อรับรองการให้บริการนักท่องเที่ยว รวมถึงการส่งเสริมแนวทางปฏิบัติในการเดินทางท่องเที่ยวที่ปลอดภัย เผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพแก่นักท่องเที่ยว และสร้างความตระหนักถึงความเสี่ยงด้านสุขภาพและมาตรการป้องกัน โดยมีบทบาทภารกิจครอบคลุม ดังนี้ 1) ส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์ในการขยายฐานตลาดคุณภาพ และสร้างความเชื่อมั่น เพื่อส่งมอบคุณค่าและประสบการณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทย 2) สร้างสรรค์สินค้าการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน คุณภาพ และรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มมูลค่าการใช้จ่ายนักท่องเที่ยว 3) ขับเคลื่อนระบบนิเวศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Ecosystem) ให้พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ อย่างยั่งยืน 4) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศการตลาดและ บริการข้อมูลด้านการตลาดการท่องเที่ยวที่ครบถ้วน เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว⁽¹⁰⁾
3. สมาคมไทยบริการท่องเที่ยว	เป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวต่างประเทศ และธุรกิจตัวแทนจำหน่ายตั๋วเครื่องบิน มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาคส่วนสาธารณสุขในการเผยแพร่ข้อมูล ด้านสุขภาพ แนวปฏิบัติ และคำแนะนำแก่เครือข่ายสมาชิก รวมถึงการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว และส่งเสริมพฤติกรรมการเดินทางที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมีพันธกิจ 1) สร้างเครือข่ายและสัมพันธ์ภาพที่ดีทั้งในและต่างประเทศกับองค์กรส่งเสริมการท่องเที่ยวทั่วโลก 2) ยกระดับมาตรฐาน และศักยภาพการแข่งขันด้านการบริการของสมาชิกให้อยู่ในระดับสากล 3) แหล่งรวบรวมองค์ความรู้และข้อมูลธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เพื่อเผยแพร่สู่สมาชิกและผู้บริโภค 4) เป็นองค์กรที่มีฐานะ และศักยภาพในการบริหารที่มั่นคง และยั่งยืนในทุกด้าน⁽¹¹⁾
4. บริษัท ทำอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน)	มีส่วนร่วมในการสร้างและรักษามาตรการด้านสุขภาพที่สนามบิน กำหนดระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อลดความเสี่ยงด้านสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เดินทาง โดยมีฝ่ายแพทย์ ทำหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานให้บริการทางการแพทย์แก่ผู้โดยสาร ผู้ใช้บริการที่ทำอากาศยาน เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดการการบินพลเรือนระหว่างประเทศกำหนด⁽¹²⁾

5.	เครือข่ายภาคการท่องเที่ยว	บทบาทและการกิจที่เกี่ยวข้อง
	การทำเรือแห่งประเทศไทย	มีพันธกิจหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาบริการและโครงสร้างพื้นฐานท่าเรือให้มีมาตรฐานระดับโลก (World Class Port) เพื่อสนับสนุนและเป็นกลไกขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ ส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ⁽¹³⁾
6.	สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย	เป็นศูนย์กลางการประสานงาน เพื่อช่วยเหลือให้ความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในทุกด้านระหว่างสมาชิก และระหว่างภาคเอกชนกับภาครัฐ ทำหน้าที่เป็นผู้แทนของผู้อยู่ในวิชาชีพมัคคุเทศก์ในด้านต่าง ๆ เช่น - งานด้านพัฒนา : ร่วมจัดอบรม สัมมนา ทั้งในด้านภาษาและเพิ่มพูนความรู้ด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้กับมัคคุเทศก์ เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรในอาชีพให้มีคุณภาพและมาตรฐานด้านบริการที่ดี - งานด้านการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ : เป็นองค์กรที่เป็นเครือข่ายให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา รวมทั้งกระทรวงและหน่วยงานอื่น ๆ ในการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์งานด้านตลาดต่าง ๆ ผ่านมัคคุเทศก์ทั่วไป รวมทั้งร่วมประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ สื่อสังคม (Social Media) และวารสารของสมาคม - งานด้านการแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยว : ช่วยเหลือภาครัฐและเอกชนในการร่วมมือแก้ไขปัญหา เช่น เข้าร่วมคณะทำงานปราบปรามและป้องกันการทำธุรกิจท่องเที่ยวที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ก่อให้เกิดภาพพจน์ที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งมีผลกระทบต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวไทยในทางลบ รวมทั้ง ร่วมแก้ไขปัญหาเมื่อมีวิกฤติจากภัยธรรมชาติ ที่ได้นำมัคคุเทศก์ภาษาต่าง ๆ ไปให้บริการนักท่องเที่ยวที่ประสบปัญหา และในเหตุการณ์วิกฤติทางการเมืองในหลากหลายสถานการณ์ยามฉุกเฉินที่ได้ส่งมัคคุเทศก์อาสาสมัคร ภาษาต่าง ๆ ไปช่วยประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอำนวยความสะดวก และสื่อภาษาต่างประเทศ ให้กับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ประสบปัญหาจากสถานการณ์ รวมทั้งกรณีได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิต ที่ได้ส่งมัคคุเทศก์ ไปเป็นล่ามตามโรงพยาบาล และสถานี่ตำรวจต่าง ๆ⁽¹⁴⁾
7.	สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง	มีภารกิจในการตรวจบุคคลและยานพาหนะที่เดินทาง เข้ามาในราชอาณาจักรและออกไปนอกราชอาณาจักร รวมทั้งให้บริการคนต่างด้าวขณะพำนักอยู่ และเป็นแนวหน้าในการรักษาความมั่นคงของประเทศ ⁽¹⁵⁾

เอกสารอ้างอิง

1. สมาคมเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยวไทย. ประวัติสมาคม [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 19 ก.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thaitravelmed.org/about/history>
2. โรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน คณะเวชศาสตร์เขตร้อน. แนะนำคลินิกนักท่องเที่ยว [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.thaitravelclinic.com/th/about-thai-travel-clinic-th.html>
3. สถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง. พันธกิจ [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://ddc.moph.go.th/iudc/mission.php>
4. กองด่านควบคุมโรคติดต่อระหว่างประเทศและกักกันโรค. พันธกิจ [อินเทอร์เน็ต]. 2562 [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://ddc.moph.go.th/idcp/mission.php>
5. กลุ่มงานพัฒนาระบบบริการเฉพาะ. บทบาทหน้าที่ [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://phdb.moph.go.th/main/index/dep/8>
6. กระทรวงสาธารณสุข. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 136, ตอนที่ 78 ก (ลงวันที่ 20 มิถุนายน 2562)
7. กระทรวงสาธารณสุข. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2560. ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134, ตอนที่ 64 ก (ลงวันที่ 14 มิถุนายน 2560)
8. กรมการท่องเที่ยว. อำนาจหน้าที่ [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.dot.go.th/pages/19>
9. กรมการท่องเที่ยว. วิสัยทัศน์พันธกิจ [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.dot.go.th/pages/18>
10. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนวิสาหกิจการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2566-2570 [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.tat.or.th/th/about-tat/vision>
11. สมาคมไทยบริการท่องเที่ยว. พันธกิจ [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://ttaa.or.th/th/about-us>
12. กระทรวงคมนาคม. บริษัท ท่าอากาศยานไทย จำกัด (มหาชน) [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 23 พ.ค. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://mot.go.th/about.html?id=21#horizontalTab3>
13. การท่าเรือแห่งประเทศไทย. วิสัยทัศน์ พันธกิจ [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 19 ก.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: https://www.port.co.th/cs/internet/internet/Vision.html?page_locale=th_TH
14. สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย. เกี่ยวกับเรา [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 19 ก.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: <https://www.pgathaiguide.com/373>
15. สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง. ภารกิจ สดม [อินเทอร์เน็ต]. [สืบค้นเมื่อ 19 ก.ย. 2566]. แหล่งข้อมูล: https://www.immigration.go.th/?page_id=1426

ภาคผนวก

ภาคผนวก		ไฟล์ที่เกี่ยวข้อง
ภาคผนวก 1	กฎกระทรวง กำหนดลักษณะของสถานพยาบาล และลักษณะ การให้บริการของสถานพยาบาล พ.ศ. 2558 ประกาศ ณ วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2558	
ภาคผนวก 2	ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง การกำหนดลักษณะของสถานพยาบาลและมาตรฐาน ซึ่งได้รับการยกเว้นไม่ต้องอยู่ในบังคับตามกฎหมายว่าด้วย สถานพยาบาล ประกาศ ณ วันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2561	
ภาคผนวก 3	ข้อบังคับ คณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไข การขึ้นทะเบียน เป็นหน่วยบริการและเครือข่ายหน่วยบริการ พ.ศ. 2558 ประกาศ ณ วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2558	

ภาคผนวก 4

ตัวอย่างยา วัคซีน และเวชภัณฑ์ต่าง ๆ ที่อาจใช้ในการให้บริการคลินิกเวชศาสตร์การเดินทาง

(ปรับปรุงจาก travel clinic operation guide edition 5; Shoreland Travax®)

วัคซีน			อุปกรณ์ที่จำเป็นในการให้บริการวัคซีน
Yellow fever	MMR	Influenza	- เข็มฉีดยาและกระบอกฉีดยา - พลาสเตอร์ Transpore หรือ Micropore - กระดิกสำหรับใส่วัคซีน - สำลีและแอลกอฮอล์ - Stethoscope - อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (Personal protective equipment; PPE) ระดับ C หรือ D
Meningococcal ACYW	Japanese Encephalitis	Hepatitis A/ Hepatitis A/B combination	
Cholera	Hepatitis B	Rabies	
Influenza	HPV	Typhoid	
IPV	Varicella	Pneumococcal	
Tdap/Td/DTaP/aP	Zoster	Covid 19	
ยารักษา/ป้องกันโรคเฉพาะ			อุปกรณ์กู้ชีพ
Traveler’s diarrhea: Norfloxacin, Ciprofloxacin, Azithromycin, ORS, Loperamide, BSS, Buscopan (Hyoscine butylbromide), Domperidone Altitude illness: Acetazolamide, Dexamethasone, Nifedipine SR Antimalarial: Chloroquine, primaquine, DHA-PIP, Mefloquine, Atovaquone-proguanil, Doxycycline, Artesunate			- ถุงบีบลมเพื่อช่วยหายใจพร้อมชุดหน้ากาก (Self-inflating bag และ oxygen face mask) - ชุดอุปกรณ์สำหรับให้สารน้ำ (IV fluid set) - สารน้ำสำหรับกู้ชีพเบื้องต้น (IV fluid for resuscitation) เช่น Normal saline หรือ Ringer’s lactated solution - Adrenaline - ท่อช่วยหายใจ (Endotracheal tube) และ Laryngoscope
ยารักษาตามอาการ			อุปกรณ์ป้องกันตนเองของผู้เดินทาง
ยาแก้ปวด : Paracetamol, NSAIDs (e.g. ibuprofen, naproxen, celecoxib) ยาแก้อาการเมาเรือ : Scopolamine, Dimenhydrinate			Insect repellent Mosquito net Water purification tablet

ภาคผนวก 5

ความรู้และทักษะด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว

บุคลากรที่ปฏิบัติงาน ณ หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ควรได้รับการฝึกอบรมที่สำคัญ ทั้งด้านทฤษฎี และการฝึกปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

1. ความรู้เชิงทฤษฎี

ควรเข้ารับการฝึกอบรมเบื้องต้น เช่น การอบรมด้านเวชศาสตร์ป้องกันระดับพื้นฐาน (Principle of Preventive Medicine) และการอบรมด้านเวชศาสตร์ป้องกันระดับกลาง (Intermediate Course of Preventive Medicine) โดยเนื้อหาการอบรมที่เป็นมาตรฐาน ควรประกอบด้วยหัวข้อที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) ความรู้พื้นฐานด้านเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว
- 2) การให้คำปรึกษาก่อนการเดินทาง (Pre -Travel Counselling)
- 3) การควบคุม ป้องกัน และรักษาโรคที่พบบ่อยและสำคัญของเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว
- 4) การควบคุม ป้องกันและรักษาโรคเขตร้อน/โรคติดต่อที่สำคัญ
- 5) ปัญหาทางการแพทย์และสาธารณสุขที่สำคัญในเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว
- 6) วิทยาการระบาดการเฝ้าระวัง สอบสวนโรคที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางและท่องเที่ยว/ระเบียบวิธีวิจัย
- 7) เวชศาสตร์การบินที่เกี่ยวข้องกับเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว
- 8) การดูแล และตรวจรักษาโรคหลังการเดินทาง

โดยแต่ละหัวข้อ ประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ รายละเอียดตาม QR code

2. การฝึกปฏิบัติ

เนื่องจากการเรียนรู้จากการทำงานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพที่เพิ่งเริ่มปฏิบัติงานเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาทักษะทางหน่วยบริการของตน การปฏิบัติงานภายใต้การดูแล โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ฝึกสอนหลักสูตรควรมีผู้ฝึกสอนเพื่อแสดงความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพเวชกรรม สาขาเวชศาสตร์ป้องกัน แขนงเวชศาสตร์การเดินทางและท่องเที่ยว ทั้งนี้ ระยะเวลาของการปฏิบัติภายใต้ การดูแลอาจขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล จนกว่าจะได้รับการประเมินว่ามีความสามารถโดยผู้เชี่ยวชาญนั้น ๆ

ภาคผนวก		ไฟล์ที่เกี่ยวข้อง
ภาคผนวก 6	กฎกระทรวง กำหนดชนิดและจำนวนเครื่องมือ เครื่องใช้ ยาและเวชภัณฑ์ หรือยานพาหนะที่จำเป็น ประจำสถานพยาบาล พ.ศ. 2558 หมวดที่ 1 เครื่องมือ เครื่องใช้ ยาและเวชภัณฑ์ที่จำเป็น ประจำสถานพยาบาลประเภทที่ไม่รับผู้ป่วยไว้ค้างคืน ประกาศ ณ วันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2558	
ภาคผนวก 7	ตัวอย่างเอกสารทางการแพทย์ - หนังสือความยินยอมในการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผย ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้รับบริการ - แบบฟอร์มคัดกรองสุขภาพผู้รับบริการ กรณีเตรียมตัว ก่อนการเดินทาง - แบบฟอร์มคัดกรองสุขภาพผู้รับบริการ กรณีเจ็บป่วย ขณะเดินทาง หรือหลังกลับ จากการเดินทาง - หนังสือความยินยอมในการรับการฉีดวัคซีน/ตรวจ/รักษา - Travel medicine Clinic Out-Patient Note - ใบรับรองแพทย์	
ภาคผนวก 8	กฎอนามัยระหว่างประเทศ พ.ศ. 2548 (2005) (ภาคผนวก 7 หน้า 140)	
ภาคผนวก 9	ประกาศกรมควบคุมโรค เรื่อง อัตราค่าบำรุงการตรวจวิเคราะห์และการให้บริการ ด้านการป้องกันและควบคุมโรค ประกาศ ณ วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2566	
ภาคผนวก 10	มาตรฐานการดำเนินงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ปีงบประมาณ 2566	

ภาคผนวก		ไฟล์ที่เกี่ยวข้อง
ภาคผนวก 11	ตำราวัคซีนและการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค ปี 2562	
ภาคผนวก 12	รายชื่อหน่วยงานให้คำปรึกษา	
ภาคผนวก 13	รายชื่อหน่วยบริการ และรายการวัคซีน ที่มีให้บริการแก่ผู้เดินทาง	
ภาคผนวก 14	คำสั่งกรมควบคุมโรค ที่ 1376/2566 เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาแนวทาง การจัดบริการหน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง ลงวันที่ 4 สิงหาคม 2566	
ภาคผนวก 15	แบบประเมินตนเองตามแนวทางการจัดบริการ หน่วยบริการสุขภาพผู้เดินทาง	

กรมควบคุมโรค
Department of Disease Control

แนวทาง
การจัดบริการ
หน่วยบริการ
สุขภาพผู้เดินทาง